

ANNALES
MUSEI
NATIONALIS
SLOVACI

ZBORNÍK
SLOVENSKÉHO
NÁRODNÉHO
MÚZEA

GEDENKSCHRIFT
FÜR JOZEF PAULÍK
STUDIEN

ZBORNÍK NA PAMIATKU
JOZEFA PAULÍKA
ŠTÚDIE

ANNALES ZBORNÍK
MUSEI SLOVENSKÉHO
NATIONALIS NÁRODNÉHO
SLOVACI MÚZEA

ARCHEOLÓGIA SUPPLEMENTUM 9

GEDENKSCHRIFT ZBORNÍK NA PAMIATKU
FÜR JOZEF PAULÍK JOZEFA PAULÍKA
STUDIEN ŠTÚDIE

Bratislava 2015

Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum
Bratislava 2015

ZBORNÍK SLOVENSKEHO NÁRODNÉHO MÚZEA
ANNALES MUSEI NATIONALIS SLOVACI

ARCHEOLÓGIA
SUPPLEMENTUM 9
ŠTÚDIE

Vedecký redaktor a zostavovateľ
Juraj Bartík

Redakčná rada
PhDr. Juraj Bartík, PhD. (predseda); PhDr. Gertrúda Březinová, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal;
PhDr. Beata Egyházy-Jurovská; PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD.; PhDr. Matej Ruttkay, CSc.; PhDr. Vladimír Turčan;

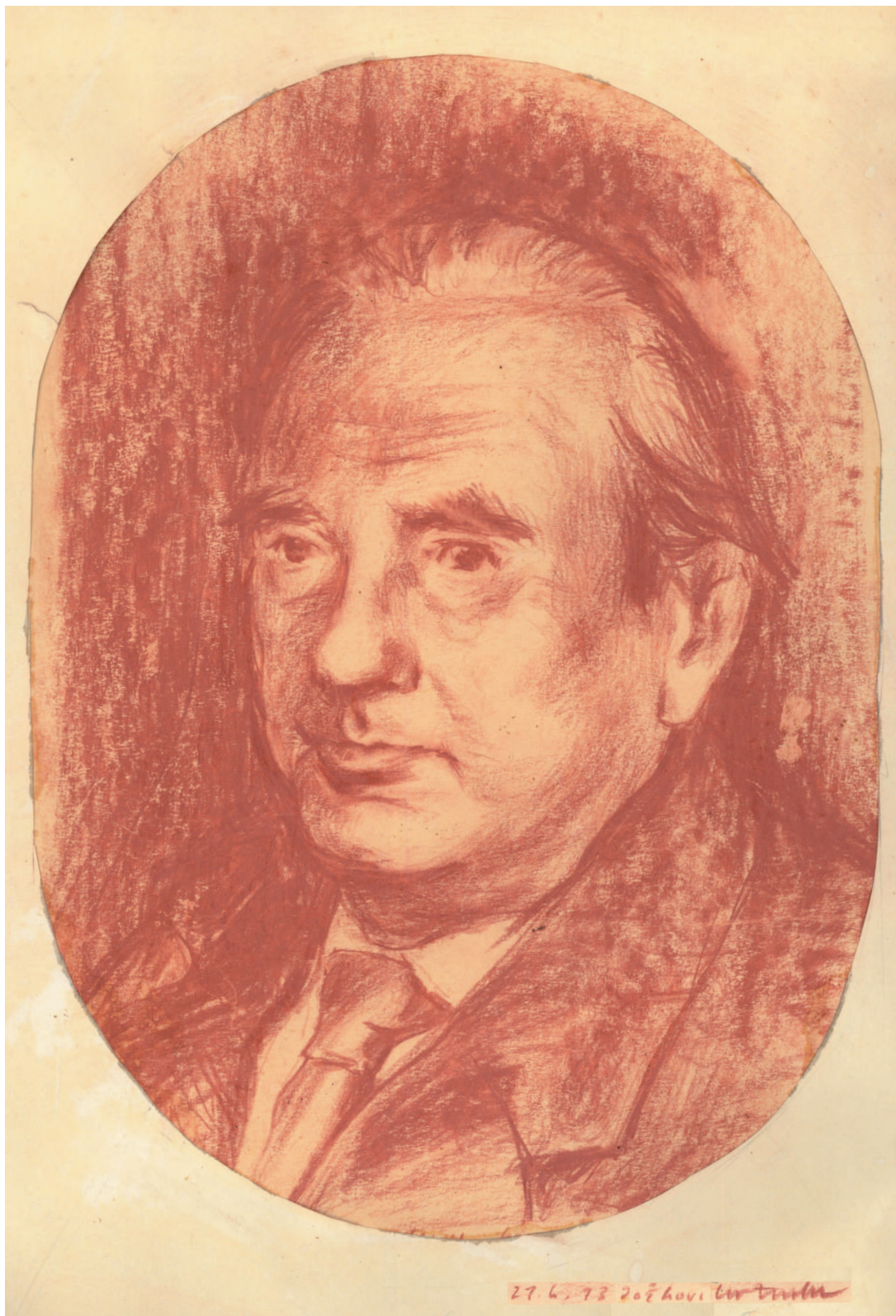
Posudzovatelia
PhDr. Zdeněk Farkaš, PhD; Prof. PhDr. Jozef Bátora, DrSc; PhDr. Juraj Bartík, PhD; Prof. PhDr. Václav Furmánek,
DrSc; Prof. PhDr. Mária Novotná, DrSc; Doc. RNDr. Milan Thurzo, CSc.; Mgr. Radoslav Čambal; PhDr. Gertrúda
Březinová, PhD; PhDr. Susanne Stegmann-Rajtár, CSc.; Doc. PhDr. Vladimír Varsík, CSc.

Grafická úprava: Matúš Lányi
Návrh obálky: Matúš Lányi
Tlač: Dolis, s.r.o.
Neprešlo jazykovou úpravou
Za obsah príspevkov a kvalitu obrazových príloh zodpovedajú autori

Vydalo
Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015

Náklad
400 výtlačkov

© Slovenské národné múzeum-Archeologické múzeum, Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

PhDr. JOZEF PAULÍK, CSc
30. 3. 1931 – 12. 4. 2013

OBSAH INHALT

- 6 **JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ**
BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA
BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK
- 13 **TITUS KOLNÍK**
NAMIESTO NEKROLÓGU NIEKOĽKO OSOBNÝCH SPOMIENOK
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931-2013)
A FEW PERSONAL MEMORIES IN LIEU OF AN ORBITUARY
PHDR. JOZEF PAULÍK, CSC. (1931 - 2013)
- 17 **BEATA EGYHÁZY-JUROVSKÁ**
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. A SLOVENSKÉ NÁRODNÉ MÚZEUM
PHDR. JOZEF PAULÍK CSC. AND THE SLOVAK NATIONAL MUSEUM
- 21 **JOZEF BÁTORA**
SILICITOVÉ DÝKY Z PLAVECKÉHO PODHRADIA A DOLNÉHO LOPAŠOVA
SILIZIUM-DOLCHE AUS PLAVECKÉ PODHRADIE UND DOLNÝ LOPAŠOV
- 29 **ZDENĚK FARKAŠ**
TRI MEDENÉ ČEPELE Z ENEOLITU JUHOZÁPADNÉHO SLOVENSKA
DREI KUPFERKLINGEN AUS DEM ÄNEOLITHIKUM DER SÜDWESTLICHEN SLOWAKEI
- 35 **GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA**
K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVskej KULTÚRY
V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA
ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT
DER MAĎAROVCE-KULTUR IN MAĎAROVCE
- 53 **PAVOL JELÍNEK**
SLADKOVODNÉ LASTÚRNIKY A ICH SYMBOLIKA V MAĎAROVskej KULTÚRE
SÜSSWASSERMUSCHELN, ARTEFAKTE AUS IHNEN UND IHRE SYMBOLIK
IN DER MAĎAROVCE-KULTUR
- 77 **MÁRIA NOVOTNÁ – PETR NOVÁK**
ZERSTÖRTE SIEDLUNG DER MITTELDANUBISCHEN URNENFELDER IN SUCHÁ NAD PARNOU
PORUŠENÉ SÍDLISKO STREDODUNAJSKÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ V SUCHEJ NAD PARNOU
- 91 **JURAJ BARTÍK – RÓBERT BAČA**
BRONZOVÉ MEČE ZO ZÁHORIA
DIE BRONZESCHWERTER AUS ZÁHORIE
- 109 **ETELA STUDENÍKOVÁ**
URNENFELDERZEITLICHES TOTENHAUS IN JANÍKY – DOLNÉ JANÍKY
DOM MŔTVEHO Z OBDOBIA POPOLNICOVÝCH POLÍ V JANÍKOCH – DOLNÝCH JANÍKOCH
- 123 **VLADIMÍR MITÁŠ – DANA MARKOVÁ**
POHANSKÝ HRAD V KOTMANOVEJ V KONTEXTE SÚVEKÝCH HRADÍSK KULTÚRNEHO
KOMPLEXU JUHOVÝCHODNÝCH POPOLNICOVÝCH POLÍ S ROVNAKÝM
A PODOBNÝM TOPONYMOM
PAGAN CASTLE AT KOTMANOVÁ IN THE CONTEXT OF CONTEMPORALY HILL-FORTS
OF THE CULTURAL COMPLEX OF THE SOUTHEASTERN URNFIELDS WITH SAME
AND SIMILAR TOPONYM
- 139 **ILON GÁBOR**
EIN SPÄTBRONZEZEITLICHER TRACHT-DEPOT AUS DER GEMARKUNG VON MÉNFŐCSANAK
(NORDWEST-TRANSDANUBIEN)
DEPOT SÚČASŤI KROJA Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ Z KATASTRA OBCE MÉNFŐCSANAK
(SEVEROZÁPADNÉ ZADUNAJSKO)
- 155 **LADISLAV VELIAČIK**
DVE POZORUHODNÉ TEPANÉ BRONZOVÉ NÁDOBY
ZWEI BEMERKENSWERTE GETRIEBENE BRONZEGERÄTASSE

- 167 **TIBERIUS BADER**
LANZENSPITZENDARSTELLUNGEN AUF FELSBILDERN IN DER HÖHLE VON NUCU, RUMÄNIEN
(PRÄHISTORISCHE LANZENSPITZEN IN DER IKONOGRAPHIE)
HROTY KOPIJÍ NA SKALNÝCH VYOBRAZENIACH V JASKYNI NUCU, RUMUNSKO
(PRAVEKÉ HROTY KOPIJÍ V IKONOGRAFII)
- 183 **ONDREJ OŽDÁNI**
BRONZOVÝ TERČ Z OBCE KRAVANY NAD DUNAJOM
A BRONZE DISC FROM THE VILLAGE KRAVANY NAD DUNAJOM
- 187 **TOMÁŠ ZACHAR**
BEMERKUNGEN ZUR REKONSTRUKTION EINES JUNGBRONZEZEITLICHES SCHILDES
AUS ZVOLEN – BALKÁN
POZNÁMKY K REKONŠTRUKCII ŠTÍTU Z MLADŠEJ DOBY BRONZOVEJ
ZO ZVOLENA-BALKÁNU
- 199 **ŠEFČÁKOVÁ ALENA**
PRAVEKÉ RITUÁLNE MASKY Z EUDSKÝCH LEBIEK:
NÁLEZ Z BRATISLAVY-DEVÍNA NA SLOVENSKU
URZEITLICHE RITUELLE MASKEN AUS MENSCHLICHEN SCHÄDELN:
FUND AUS BRATISLAVA-DEVÍN (SLOWAKEI)
- 211 **RADOSLAV ČAMBAL**
ŽELEZNÉ PREDMETY Z NESKOREJ DOBY BRONZOVEJ A STARŠEJ DOBY ŽELEZNEJ
Z ČVIRIGOVCA
EISERNE GEGENSTÄNDE AUS DER SPÄTEN BRONZEZEIT UND DER ÄLTEREN EISENZEIT
AUS ČVIRIGOVEC
- 221 **JÚLIUS VAVÁK**
LOŤKOVITÁ SPONA Z VÝŠINNÉHO SÍDLISKA VO SVÄTOM JURE
(K OTÁZKE VÝSKYTU SPŇN S PRIEČNOU LIŠTOU)
KAHNFIBEL AUS DER HÖHENSIEDLUNG IN SVÄTÝ JUR
- 229 **EVA ĎURKOVIČOVÁ**
TOPOGRAFICKÉ POZNATKY O MIKROREGIÓNOCH V OKOLÍ DNEŠNEJ BRATISLAVY A ŠOPRONE
V STARŠEJ DOBE ŽELEZNEJ
TOPOGRAPHISCHE ERKENNTNISSE AUS DEN MIKROREGIONEN IN DER UMGEBUNG
DES HEUTIGEN BRATISLAVA UND SOPRON IN DER ÄLTEREN EISENZEIT
- 255 **GERTRÚDA BŘEZINOVÁ – MICHAL CHEBEN – MATEJ RUTTKAY – MAREK VOJTEČEK**
DVE SÍDLISKÁ Z DOBY LATÉNSKEJ V HORNOM POŽITAVÍ
ZWEI SIEDLUNGEN AUS DER LA TÈNE ZEIT IN DER OBEREN FLUSSLANDSCHAFT VON ŽITAVA
- 275 **VLADIMÍR TURČAN**
ANTROPOMORFNÁ GERMÁNSKA PLASTIKA Z TRNAVY
ANTRHROPOMORPHE GERMANISCHE PLASTIK AUS TRNAVA
- 281 **IGOR BAZOVSKÝ**
RÍMSKA DOLABRA VYBAGROVANÁ Z DUNAJA
RÖMISCHE DOLABRAE AUS DER DONAU
- 285 **KATARÍNA HARMADYOVÁ**
VÝSKUM V KRYPTE KOSTOLA V BRATISLAVE-DEVÍNE
AUSGRABUNG IN DER KRYPTA VON KIRCHE DES HL. KREUZES IN BRATISLAVA-DEVÍN
- 294 SKRATKY PERIODÍK A EDÍCIÍ

BIBLIOGRAFIA PRÁC JOZEFA PAULÍKA BIBLIOGRAPHIE VON JOZEF PAULÍK

JURAJ BARTÍK – DAGMAR PÁVOVÁ

1952

1. E. Molnár: A magyar társadalom története az őskortól az Árpádkorig. Budapest 1949. Arch. Rozhledy 4, 1952, 78 (rec.).

1953

2. L. Barkóczi: Brigetio. Budapest 1951. Arch. Rozhledy 5, 1953, 105-106 (rec.).

1954

3. Výskum halštatskej a halštatsko-laténskej osady v Seredi. Arch. Rozhledy 6, 1954, 306-311, 416, 425.

1955

4. Osada z doby železnej. PaS 4, 1955, 423-424.

5. Kostoná industria z mladohalštatskej osady pri Seredi. Arch. Rozhledy 7, 1955, 447-449, 470, 559, 564.

6. Halštatská a halštatsko-laténska osada pri Seredi. Slov. Arch. 3, 1955, 135-194.

7. France Staré: Ilirské nájdy železnej doby v Ljubljani. Eubfana 1954. Slov. Arch. 3, 1955, 324-325 (rec.).

1956

8. Juhozápadné Slovensko v mladšej dobe halštatskej. Slov. Arch. 4, 1956, 177-212.

9. Príspevok k osídleniu juhozápadného Slovenska v mladšej dobe halštatskej. Referáty. Liblice 1956, 47-50. Rotaprint.

1957

10. Halštatsko-laténske osídlenie Mačianskych vrškov pri Seredi. Arch. Rozhledy 9, 1957, 484, 795, 801-806.

11. Záchraný výskum na neolitickom sídlisku v Borovciach pri Piešťanoch. Slov. Arch. 5, 1957, 271-306. (spoluautor T. Kolník)

12. Skýtsko-halštatská chata v Dvoroch nad Žitavou. Štud. Zvesti AÚ SAV 2, 1957, 78-81.

1958

13. Výskum na pieskovisku v Hurbanove. Arch. Rozhledy 10, 1958, 481-487, 497-498.

14. Stredoveké chaty v Chotíne. Slov. Arch. 6, 1958, 223-235. (spoluautor E. Rejholec)

15. Nové hrobové nálezy z mladšej doby halštatskej na juhozápadnom Slovensku. Slov. Arch. 6, 1958, 361-379.

1959

16. Neolitické nálezy v Kopčanoch, okres Michalovce. Arch. Rozhledy 11, 1959, 785-787, 806, 810. (spoluautor J. Vízdal)

17. Nález polozemnice v Horných Lefantovciach. Arch. Rozhledy 11, 1959, s. 495-496, 509, 513-522.

18. Ružicové spony zo Slovenska. Slov. Arch. 7, 1959, 328-362.

19. Žiarové pohrebisko z mladšej doby bronzovej v Chotíne. Dějiny a současnost 4, 1959, 36-37.

20. Neznáme poklady Považia. PaS. 8, 1959, č. 23, 24-26. (spoluautor T. Kolník)

21. Halštatsko-laténske osídlenie „Hrádku“ v Michalovciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 177-180.

22. Mladohalštatská zemnica v Bučanoch. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 146-147.

23. K otázke vzniku a vývoja velatickej kultúry na juhozápadnom Slovensku. Referáty. Liblice 1959, II. časť, 47-56.

24. Nález mladohalštatskej mohyly v Malej nad Hronom, okres Štúrovo. Arch. Rozhledy 11, 1959, 796-800, 810-811, 817-818.

25. Nové nálezy z „Hradíšť“ pri Pobedime. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 153-156. (spoluautorka D. Bialeková)

26. Pokračovanie výskumu v Očkove. Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 180-183. (spoluautor T. Kolník)

27. Čachtice v praveku (Súpis archeologickej zbierky v Čachticiach). Štud. Zvesti AÚ SAV 3, 1959, 87-114. (spoluautor T. Kolník)

1960

28. Loďkovité spony z Abrahámu na Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 330-336, 348.

29. K problematike mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 12, 1960, 408-427.

30. Stephan Foltini: Velemszentvid ein urzeitliches Kulturzentrum in Mitteleuropa. Slov. Arch. 8, 1960, 286-288 (rec.).

31. Výskum mohyly v Čake v rokoch 1950-51. Slov. Arch. 8, 1960, 60-124. (spoluautor A. Točík)

1961

32. Velatická mohyla v Očkove (Príspevok k problematike pohrebného rítu stredodunajskej kultúrnej oblasti v mladšej dobe bronzovej). Referáty. Liblice 1961, 25.

33. Patriarchálne rodové zriadenie. In: Dejiny Slovenska I. Bratislava 1961, 40-50. (spoluautor A. Točík)

34. Hlinená cista z Abrahámu. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 241-243.

35. Ďalšie hrobové nálezy zo Serede. Štud. Zvesti AÚ SAV 6, 1961, 243-244.

36. Tisícročné šperky. PaS 10, 1961, č. 17, 26-27.

1962

37. Das Velatice-Baierdorfer Hügelgrab in Očkov. Slov. Arch. 10, 1962, 5-96.
38. Príspevok k problematike stredného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Sborník Československé Společnosti Arch. 2, 1962, 113-139.
39. Život a umenie doby železnej na Slovensku. Bratislava 1962. (spoluautori M. Novotná a B. Benadík)
40. Turci pri Nových Zámkoch. PaS 11, 1962, č. 19. (spoluautor T. Kolník)
41. Nepísaná história. PaS 11, 1962, č. 22, 7-11.
42. Za prejavmi monumentálnej architektúry na Slovensku. Krásy Slovenska 39, 1962, 310-311.
43. Kniežacie mohyly na Slovensku. Svet vedy 9, 1962, 607-611.
44. Čakanské pohrebisko v Marcelovej. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 99-108.
45. Hlinený mesiacovitý idol z Križovian nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 100-116.
46. Nový bronzový meč typu Riegeesee zo Slovenska. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 117-118.
47. Bronzový halštatský meč z Trakovíc. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 119-122.
48. Nový hromadný nález pazúrikových čepelí na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 9, 1962, 263-265.
49. Mazanica s plastickou výzdobou v dobe bronzovej na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 27-57.
50. Dva nové bronzové meče s jazykovitou rukoväťou na Slovensku. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, s. 58-64.
51. Chata zo staršej doby železnej v Križovianoch nad Dudváhom. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 65-76.
52. Starší nález bronzového noža z Banky. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 119-120.
53. Nález hrivien v Rastislaviciach. Štud. Zvesti AÚ SAV 10, 1962, 121-124.
54. Velaticko-baierdorfská mohyla v Očkove pri Piešťanoch. Arch. Rozhledy 14, 1962, 327-328, 336-340, 369.
55. Müller-Karpe, H: Beiträge zur Chronologie der Urnenfelderzeit nördlich und südlich der Alpen I, II. Berlin 1959. Slov. Arch. 10, 1962, 477-480 (rec.).

1963

56. K problematike čakanskej kultúry v Karpatskej kotline. Slov. Arch. 11, 1963, 269-338.
57. K problematike mladšej doby bronzovej na Slovensku. Referáty. Liblice 1963, I. časť, 88-94. (spoluautorka Z. Pivovarová)
58. Zlato v našom praveku. PaS 12, 1963, č. 17, 36-39.
59. Kromer, K.: Brezje. Halštatske mogile z Brezij pri Trebelnem. Ljubljana 1959. Slov. Arch. 11, 1963, 261-262 (rec.).

1964

60. Význam severných „popolnicových“ polí pre vnútrokarpatský vývoj. Štud. Zvesti AÚ SAV 13, 1964, 163-184.
61. Na návšteve v pravekom dome. PaS 13, 1964, č. 19, 35-39.

1965

62. Súpis medených a bronzových predmetov v Okresnom vlastivednom múzeu v Rimavskej Sobote. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 35-85.
63. Nález štítových puklíc z mladšej doby bronzovej vo Zvolene. Štud. Zvesti AÚ SAV 15, 1965, 17-32.
64. Hromadný nález bronzov v Brvništi na severnom Slovensku. Arch. Rozhledy 17, 1965, 338-342.
65. „Čínsky múr“ na Slovensku. Krásy Slovenska 42, 1965, 88-89.
66. Kto zakopal poklad? PaS 14, 1965, č. 1, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
67. Nálunk is találtk szoliduszokat. Természet és társadalom 5, 1965, č. 2, 30-32. (spoluautor Š. Blaho)
68. Húni – Attila – Slovensko. Svet vedy 12, 1965, č. 2, 69-73.

1966

69. Pohľady do minulosti Považia. Mohyla z mladšej doby bronzovej a pohrebisko z doby rímskej v Očkove. Bratislava – Trenčín 1966. (spoluautor T. Kolník)
70. Stredná doba bronzová. Mladšia doba bronzová. Staršia doba železná. In.: Pravek východného Slovenska. Malá monografia východného Slovenska VIII/1, Košice 1966, 112-147.
71. Mohyla čakanskej kultúry v Kolte. Slov. Arch. 14, 1966, 357-396.
72. La Slovaquie pendant le bronze récent et le premier âge du fer. Investigation archéologiques en Tschécoslovaquie. Prague 1966, 277-280.
73. Praveké zbrane na území Slovenska. Svet vedy 15, 1966, č. 6, 334-340.
74. Armas prehistoricas en Eslovaquia. Panorama de la ciencia. Bohemia, Habana, December 1966.

1967

75. Archeologická prírodná rezervácia v Očkove, okr. Trenčín. Múzeum (Bratislava) 12-4, 1967, 15-19.
76. Diskrétnosti. Rozlet 4, 1967, č. 1, 26.

1968

77. K problematike východného Slovenska v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 62, Hist. 8, 1968, 3-43.
78. Príspevok k problematike výzbroje a výstroja bojovníkov v mladšej dobe bronzovej. Múzeum (Bratislava) 13-4, 1968, 252-255.
79. Na úsvite našich dejín. PaS 17, 1968, č. 1, 6-10.

1969

80. Maďarsko-slovenský archeologický slovník. Vysokoškolské učebné texty. Bratislava 1969 (rotaprint).
81. Mohyla z mladšej doby bronzovej v Lužanoch. Zbor. SNM 63, Hist. 9, 3-51.
82. Kultový život a jeho hmotné prejavy v mladšej dobe bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 14-3, 1969, 141-144.
83. Archeológia a hračky. PaS 18, 1969, č. 19, 44-48.

1970

84. Najstaršie hromadné nálezy železných predmetov na Slovensku. Zbor. SNM 64, Hist. 10, 1970, 25-83.
85. Predbežné výsledky výskumu keltského oppida v Plaveckom Podhradí. Arch. Rozhledy 22, 1970, 544-555.
86. Panzer der jüngeren Bronzezeit aus der Slowakei. 49. Ber. RKG 1968, Berlin 1970, 41-61.
87. Pohrebný rítus v mladšej dobe bronzovej vo svetle nových archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava) 15-2, 1970, 95-97.

1971

88. Spindlersfeldské spony na Slovensku. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 25-47. (spoluautor B. Chropovský)
89. Kultový nález na hradisku z mladšej doby bronzovej v Plaveckom Podhradí. Musaica 11, 1971, 31-40.
90. Čakanská kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 13, 1971, č. 5, 79-90.
91. Keltské oppidum Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 65, Hist. 11, 1971, 49-63.
92. Keltische oppidum Pohanská bei Plavecké Podhradie. Arch. Rozhledy 23, 1971, 325.

1972

93. Hromadný nález bronzových predmetov z Dolných Janík, okres Bratislava-vidiek. Zbor. SNM 66, Hist. 12, 1972, 5-34.
94. Velatická kultúra na Slovensku. Zprávy Československé Společnosti Arch. 14, 1972, č. 1-2, 1-28.
95. Výstava „Umenie starých Čibčov na Bratislavskom hrade.“ Múzeum (Bratislava) 17-4, 1972, 258-259.

1973

96. Hlinené prاسleny na keltskom opide Pohanská v Plaveckom Podhradí. Zbor. SNM 67, Hist. 13, 1973, 31-60.

1974

97. Jama z mladšej doby bronzovej v Ivanke pri Nitre. Zbor. SNM 68, Hist. 14, 1974, 33-44.
98. K významu mohýl z mladšej doby bronzovej v pravekom vývoji Slovenska. Slov. Arch. 22, 1974, 78-81.
99. Výskum Archeologického ústavu Slovenského národného múzea v rokoch 1972-1973 v Palárikove. Múzeum (Bratislava) 19-1, 1974, 41-44.

1975

100. K začiatkom staršej doby železnej na juhozápadnom Slovensku. Zbor. SNM 69, Hist. 15, 1975, 19-53.
101. Kultový objekt a hroby z doby laténskej v Palárikove. Slov. Arch. 23, 1975, 283-332. (spoluautor L. Zachar)
102. K výskumu mohýl mladšej doby bronzovej na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 20-4, 1975, 230-234.
103. Výskum mohýl z mladšej doby bronzovej v Dedínke. AVANS 1974/1975, 72-73.
104. Ein Grabhügel der Čaka-Kultur von Dedinka. Jahresber. Inst. Vorgesch. Frankfurt a. M. 1975, 57-59.
105. Mohyly na Slovensku. Smena na nedeľu 10, 1975, č. 44, 4; č. 45, 4.
106. Zločinnosť v našom praveku. Bezpečnosť. Ústredný časopis federálneho ministerstva vnútra. Ročník 29-18, 1975, 3, 6.

1976

107. Keltské hradisko Pohanská v Plaveckom Podhradí. Bratislava 1976.
108. Dve nové mohyly z mladšej doby bronzovej na juhozápadnom Slovensku. Arch. Rozhledy 28, 1976, 369-373.
109. Neolitické osídlenie v Palárikove. AVANS 1975/1976, 175-176.
110. Slovanské pohrebisko v Tvrdošovciach. AVANS 1975/1976, 176-177.

1977

111. Premlčané zločiny. Smena na nedeľu 12, 1977, č. 35, 4; č. 36, 4.
112. Výskum slovanského pohrebiska v Tvrdošovciach. Múzeum (Bratislava) 22-1, 1977, 60.

1978

113. Mladšia doba bronzová a staršia doba železná. In: Slovensko, Dejiny. Bratislava 1978, 78-102.
114. Veľkomoravské pohrebisko v Tvrdošovciach. Zbor. SNM 72, Hist. 18, 1978, 83-121. (spoluautorka L. Kraskovská)
115. Jungbronzezeitliche Hügelgräber in der Südwestslowakei. Forschungsberichte zur Ur- und Frühgeschichte 10, Wien, 1978, 44-46.
116. Výskumy mohýl z mladšej doby bronzovej vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1977/1978, 189-192.

1979

117. Mohyla z mladšej doby bronzovej a kostrové pohrebisko z 11. storočia v Čápure. Slov. Arch. 28, 1979, 87-124. (spoluautor A. Točík)
118. Hlinené klenotnice. Elektron 1979, č. 9, 41-44.
119. Bez úsmevu zvečnená. Slovenka 31, 1979, č. 26, 14-15.

120. Kult slnka pod Tatrami. PaS 28, 1979, č. 11, 52-56.
 121. Napkultusz a Tatra alatt. Természet és társadalom 19-6, 1979, 44-48.
 122. Príspevok k rozboru keramiky na pohrebiskách z mladšej doby bronzovej. Zbor. SNM 73, Hist. 19, 1979, 13-20.
- 1980
 123. Praveké umenie na Slovensku. Bratislava 1980.
 124. Prähistorische Kunst in der Slowakei. Bratislava 1980.
 125. Archeologický výskum vo Veľkých Ripňanoch. AVANS 1978/1980, 203-206.
 126. Zisťovací výskum v Bratislave-Karlovej Vsi. AVANS 1979/1980, 159-160.
 127. Zisťovací výskum v Hradišti pod Vrátnom. AVANS 1979/1980,
 128. Slovenská Iliada. PaS 29-21, 1980, 52-57.
- 1981
 129. Začiatky hlinenej plastiky na Slovensku. ARS 77, 10-20.
 130. Zisťovací archeologický výskum v Dedinke. AVANS 1980/1981, 218-219.
 131. A szlovák Iliász. In: Természet és társadalom, 21-1, 42-47.
- 1982
 132. Hromadný nález sitnianskeho typu z Očovej, okr. Zvolen. Zbor. SNM 76, Hist. 22, 19-27.
 133. Zisťovací výskum opevnenej osady čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1981/1982, 217-218.
- 1983
 134. Osada z doby bronzovej v Pobedime. Bratislava. (spoluautor E. Studeníková)
 135. Mohyla čačianskej kultúry v Dedinke, okres Nové Zámky. Zbor. SNM 77, Hist. 23, 31-61.
 136. Postavenie eponymnej mohyly v Čake vo svetle nových poznatkov o výskume mohýl. Štud. Zvesti AÚ SAV 20, 79-85.
 137. Príspevok k vystihnútiu niektorých sídliskových zákonitostí v mladšej dobe bronzovej. Sborník Prací Fil. Fak. Brno E-28, 291-298.
 138. Doplnovací výskum mohyly v Šuranoch. AVANS 1982/1983, 195.
 139. Druhý rok výskumu opevnenej čačianskej osady v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1982/1983, 73.
 140. Nález podkovy v Bratislave. AVANS 1982/1983, 196-197.
 141. Osídlenie z mladšej doby bronzovej v Salke. AVANS 1982/1983, 197-198.
 142. Praveké ostrovné osady v Bielovciach. AVANS 1982/1983, 198.
- 1984
 143. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (II). Zbor. SNM 78, Hist. 24, 27-46.
 144. Bronzový diadém z Dedinky, okres Nové Zámky. Zborník prác Ľudmile Kraskovskej k životnému jubileu. Bratislava, 39-47.
 145. Ďalší rok výskumu v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1983/1984, 173-174.
 146. Významný mladopaleolitický nález v Salke. AVANS 1983/1984, 175.
- 1985
 147. Posledný rok výskumu na opevnenej výšinej osade čačianskej kultúry v Ipeľskom Sokolci. AVANS 1984/1985, 184-188.
 148. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (III). Zbor. SNM 79, Hist. 25, 37-50.
- 1986
 149. Čačianska mohyla v Dedinke, okres Nové Zámky (IV). Zbor. SNM 80. Hist. 26, 69-106.
 150. Sonda do praveku (Praveká dedina pod Vysokými Tatrami). Ozveny histórie – Vlastivedná príloha Podtatranských novín, 12-2.
 151. Novotný B. a kol.: Encyklopédia archeológie, Bratislava 1986, 20 hesiel.
- 1987
 152. Výskum velatického hradiska v Marianke. AVANS 1986/1987, 84.
 153. Praveké hradisko v Malých Karpatoch. Krásy Slovenska.
 154. Z muzeálnych zbierok. Nástenný kalendár na rok 1987.
 155. Kult vody. PaS 36, 33-36.
 156. A víz oskori kultusza. Természet és társadalom 27, 59-63.
- 1988
 157. Druhý rok výskumu v Marianke. AVANS 1987/1988, 107.
 158. K bojovníckemu výstroju v mladšej dobe bronzovej. Zbor. SNM 82, Hist. 28, 11-25.
- 1989
 159. Neskoroeolitická mohyla v Šuranoch, okr. Nové Zámky, Arch. Rozhľedy, 41, 368-378. (spoluautorka M. Novotná)
 160. Očkov – archeologická prírodná rezervácia. Osvetová práca, 8, 37-38.
 161. Plavecké Podhradie - vrch Pohanská. Osvetová práca, 12, 35-36.
 162. Zlato z praveku Slovenska. PaS 12, 56-58.
 163. Dórovia na Slovensku? Nedeľná Pravda, 15. 9. 1989.

1990

- 164. Výskum protitureckej opevnenej polohy v Palárikove. Zbor. SNM. 84, Hist. 30, 85-105.
- 165. Mladopaleolitické sídlisko v Salke. Arch.Rozhledy 42, 13-21. (spoluautor J. Hromada)
- 166. Mohyly z mladšej doby bronzovej na Slovensku. Sprievodca po výstave. Bratislava.
- 167. Ďalší rok výskumu v Marianke. AVANS 1988/1990, 134-135.
- 168. Dedinka - nálezisko svetového významu. In: Osvetová práca 14, 36-37.
- 169. Mohyla v Čake a čakanská kultúra. In: Osvetová práca 14.
- 170. Ženský odev v mladšej dobe bronzovej vo svetle archeologických výskumov. Múzeum (Bratislava), 35-4, 19-23.
- 171. Pyramídy na Slovensku. Kam v Bratislave 8, 28-29.

1991

- 172. Doc.Dr. Mária Novotná, DrSc. jubiluje. Múzeum (Bratislava) 36-3, 73.
- 173. Životné jubileum PhDr. Magdy Pichlerovej, CSc. Múzeum (Bratislava) 36-4, 73-74.
- 174. Výskumu v Mariánke. AVANS 1988/1991, 78-79.

1992

- 175. Osada čakanskej kultúry v Dedinke. Siedlung der Čaka-Kultur in Dedinka, Bezirk Nové Zámky. Zbor. SNM 86, Arch. 2, 45-66.
- 176. Počiatky starovekých Olympijských hier. The Beginnings of the Ancient Olympic Games. Pamiatky a múzeá 1992-4, 4-5.
- 177. Pokračovanie výskumu v Marianke. AVANS 1989, 86.

1993

- 178. Nález pozlátenej hlinenej nádoby v očkovskej mohyle. Fund eines vergoldeten Tongefäßes aus einem Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 21-28.
- 179. Polozemnica na Mačianskych vrškoch pri Seredi. Junghallstattzeitliche Hütte von Mačianske vršky bei Sered'. Zbor. SNM 87, Arch. 3, 29-31.
- 180. Ženský hrob v Dedinke. Woman's Grave at Dedinka. Pamiatky a múzeá 1993-3, 4-5.
- 181. Bronzom kované dejiny. Bratislava.
- 182. Výstavy stredovekých kachlíc. Múzeum (Bratislava) 38-4, 40-41.
- 183. Výstava Ej, kade ja chodieval... Múzeum (Bratislava) 33-3, 42.
- 184. Výsledky doplnkového výskumu na mohyle v Očkove. AVANS 1992/1993, 105-106.

1994

- 185. Velatická mohyla v Očkove. Das Velatice Hügelgrab in Očkov. Zbor. SNM 88, Arch. 4, 17-24.
- 186. Výstava Poklady Pohanskej. Múzeum (Bratislava) 39-3, 34.
- 187. Turci na Slovensku. Múzeum (Bratislava) 39-4, 29-30.

1996

- 188. Železný nôž z Marianky. Das eiserne Messer aus Marianka. Zbor. SNM 90, Arch. 6, 43-56.
- 189. Venované PhDr. Levovi Zacharovi. Zbor. SNM 90, Arch 6, 5. (spoluautorka B. Egyházy-Jurovská)

1999

- 190. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. I. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka I. Zbor. SNM 93, Arch. 9, 29-54.

2000

- 191. Počiatky osídlenia devínskeho hradiska v mladšej dobe bronzovej. Slov. Arch. 48, 2000, 37-86. (spoluautorka V. Plachá)
- 192. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke II. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka II. Zbor. SNM 94, Arch. 10, 29-60.
- 193. Devínske hradisko – kultové centrum v praveku. Die Burgstätte Devín – ein prähistorisches Kultzentrum. Bratislava. Spisy MM XII, 21-36. (spoluautorka V. Plachá)
- 194. Doklady pravekého bojovníctva na Devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-1, 4-7.
- 195. Nález polotovaru kultovej masky z ľudskej lebky z Devína. Múzeum (Bratislava), 46-2, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
- 196. Praveký odev vo svetle nálezov na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 46-3, 1-6. (spoluautorka V. Plachá)
- 197. Nález hlinenej hlavičky koňa. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. (Bratislava) 46-4, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)

2001

- 198. Nález hlinenej vtáčeľ loďky v Dvorníkoch-Posádke. III. Der Fund einer tönernen Vogelbarke in Dvorníky-Posádka III. Zbor. SNM 95, Arch. 11, 9-72.
- 199. Výnimočný archeologický nález na devínskom hradisku – bronzový diadém. Múzeum (Bratislava) 47-1, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 200. Kostoná industria v praveku na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 47-2, 1-3. (spoluautorka V. Plachá)
- 201. 10 rokov Zborníka SNM Archeológia. In: Múzeum (Bratislava) 47-4, 41.
- 202. Bronziarstvo v praveku na devínskom hrade. Bratislava. Spisy MM XIII, 45-56. (spoluautorka V. Plachá)
- 203. Výstava Pamätník plynúceho času. Múzeum (Bratislava) 47-2, 38.

2002

204. Príspevok ku kultu doby bronzovej I. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit I. Zbor. SNM 96, Arch. 12, 7-16.
205. Akropola devínskeho hradiska po zániku starobronzovej civilizácie. Múzeum (Bratislava) 48-3, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
206. Velatické opevnenie devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 48-4, 1-2. (spoluautorka V. Plachá)
207. Der Bronzehortfund aus Bratislava-Rusovce. Anodos 2/2002, 277-294. (spoluautori J. Schmidtová; P. Baxa)
208. Zásobnicová jama z mladšej bronzovej doby na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XIV, 7-14. (spoluautorka V. Plachá)
209. Slncový kôň z Devína. Historická revue 13-4, 2002 26-27. (spoluautorka V. Plachá)

2003

210. Príspevok ku kultu doby bronzovej II. Ein Beitrag zum Kultwesen der Bronzezeit II. Zbor. SNM 97, Arch. 13, 35-92.
211. K bojovníckemu výstroju z doby bronzovej v Karpatskej kotline. Musica XXIV, 15-37.
212. Kultový objekt z mladšej doby bronzovej na devínskom hradisku. Bratislava. Spisy MM XV, 9-18. (spoluautorka V. Plachá)
213. Opevnenie devínskeho hradiska v neskoršej bronzovej dobe. Múzeum (Bratislava) 49-1, 1-4. (spoluautorka V. Plachá)
214. Nový unikátny nález na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 49-2, 1-4. (spoluautorka K. Harmadyová)
215. Další nález kultového rázu z Devína. Múzeum (Bratislava) 49-3, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
216. Kultová šálka z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 49-4, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)

2004

217. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí v roku 1990. Pamiatke Leva Zachara. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990. Dem Andenken von Lev Zachar. Zbor. SNM 98, Arch. 14, 43-66. (spoluautorka K. Tomčíková)
218. Prilba alebo kultový závesok? Zvláštny nález z devínskeho hradiska. Múzeum (Bratislava) 50-1, 1-3. (spoluautorka K. Harmadyová)
219. Starobronzová kultová obeta na devínskom hradisku. Múzeum (Bratislava) 50-2, 1-2. (spoluautorka K. Harmadyová)
220. Devín v praveku. Malá vlastivedná knižnica. Komárno. (spoluautorka V. Plachá)

2005

221. Další hromadný nález železných predmetov v Plaveckom Podhradí. Slov. Arch. 53, 2005, 85-122.

2006

222. Archeologický výskum na Pohanskej v Plaveckom Podhradí roku 1990 – 2. časť. Archäologische Forschung auf Pohanská in Plavecké Podhradie im Jahre 1990 – 2. Teil. Zbor. SNM 100, Arch. 16, 2006, 73-106. (spoluautorka K. Tomčíková)

K POČIATKOM VÝSKUMU EPONYMNEJ LOKALITY MAĎAROVSKÉJ KULTÚRY V ŠESŤDESIATYCH ROKOCH 19. STOROČIA

GABRIEL NEVIZANSKÝ – PÉTER PROHÁSZKA

Keywords: *Eponymous location, Mađarovec culture, North Pannonian culture, history of research*

Abstract: *Overview of excavations in the eponymous location of Mađarovec culture in the second half of the nineteenth century. We are working exclusively with unpublished archive material, particularly excavation reports and drawings. We are publishing a watercolour with a view of the location dating from 1867.*

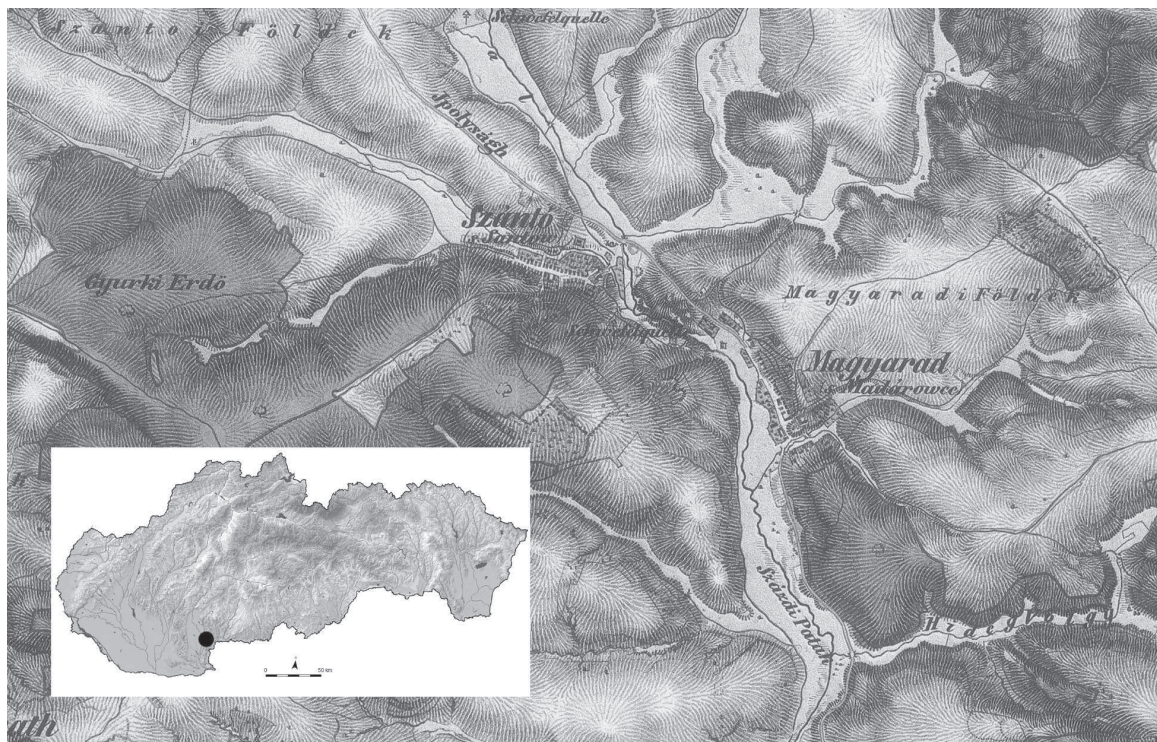
Archeologická lokalita v Honte v niekdajšej obci Mađarovec (dnes Santovka, miestna časť Malinovec, okr. Levice) zaujíma významné miesto v dejinách bádania pravekých dejín Karpatskej kotliny (obr. 1). Príčiny treba hľadať nepochybne v tom, že archeologické výskumy sledovanej lokality majú svoj počiatok ešte v 60. rokoch predminulého storočia. V inventárnom zázname Spoločnosti zberateľov kuriozít hontianskej stolice sa môže dočítať, že už v roku 1839 sa našli v miestnom kameňolome prehistorické nádoby, ktoré uschovávali vo svojej zbierke (Magyar Nemzeti Adattár Érem-és Régiségvár, bez udania roku /1870). Na základe objavených keramických nálezov sa lokalita v Mađarovciach stala eponymným náleziskom samostatnej kultúry doby bronzovej, ktorá je rozšírená predovšetkým na juhozápadnom Slovensku, v povodí riek Váhu, Nitry, Hrona a Ipľa (Točík/Vladár 1971, 389-390; Novotná/Novotný 1984, 323-324; Furmánek/Veliačik/Vladár 1991, 78-80). Napriek tomu, že na nálezisku sa realizovali početné výskumy, o ich výsledkoch disponujeme pomerne skromnými informáciami. Je to v prvom rade spôsobené v neúplnosti a lakonickejšť existujúcich dokumentačných záznamov, resp. v ich nevyhodnotení a nezverejnení.

Prvé doteraz známe výskumy v Mađarovciach sa viažu k menám levického lekárniko Ede Bolemana a baróno Jenő Nyáryho (Visegrádi 1911, 31). V odbornej literatúre sa uvádza iba toľko, že E. Boleman a Lekárnický spolok Tekovskej župy dali nádenníkmi prekopat' v Mađarovciach rôznymi smermi vrch kopca (Boleman 1870, 107). Nájdene zvieracie kosti zaslali Archeologickej komisii Mađarskej akademie vied (Báthory 1866). Ede Boleman o svojich výkopoch informuje v liste, ktorý uverejnil F. Rómer v časopise *Archaeológiai Értesítő* (Boleman 1870). Nálezy, ktoré odtiaľ pochádzali, daroval v roku 1869 vyššie uvedený spolok Mađarskému národnému múzeu (Rómer 1870, 17-18). Barón Jenő Nyáry sa viackrát vrátil na lokalitu, kde odkryl bohatý materiál. Časť získaných keramických nálezov, resp. iných predmetov sa dostala do zbierky Národného múzea v Budapešti, iná časť dokonca aj do Talianska, konkrétne do múzeí Correr v Benátkach a Pigoriniho v Ríme (Gilli 1999, 34-36, 67-72). Význam sledovaného náleziska dokumentuje aj návšteva účastníkov VIII. Medzinárodného prehistorického a antropologického kongresu, ktorý sa uskutočnil v roku 1876 v Budapešti. Hostia uvedenej akcie lokalitu v Mađarovciach navštívili 12. septembra, kde uskutočnili krátkodobý výskum (Hampel 1876, 263-264). Nálezy vystavené z predchádzajúcich výskumov si mohli zahraniční účastníci dokonca vziať so sebou (Hampel 1876, 263). V 90. rokoch 19. storočia na lokalite kopali ešte Elemér Simonyi a neskôr v rokoch 1906 a 1907 József Visegrádi (1911, 32), ktorému môžeme ďakovať za prvé detailné zverejnenie nálezového fondu.

Intenzívnejší výskum lokality po niekoľkých krátkodobých pokusoch v druhej polovici 20. storočia sa uskutočnil vďaka iniciatíve Archeologického ústavu SAV v Nitre a Katedry archeológie Filozofickej fakulty UK v Bratislave (Bátora 2011; 2013a, 8-11; 2013b).

Vyhodnotenie nálezov a vyhľadávanie, resp. zverejnenie dokumentačného materiálu z predchádzajúcich výskumov však do dnešných dní zostalo akousi tabuľou rasa. Z výskumných správ 19. storočia boli publikované iba krátke pasáže (Boleman 1870), pokým detailné správy, písomnosti a dokumentačný materiál zostáva nezverejnený. Vďaka intenzívnemu a systematickému bádaniu v rôznych archívoch a múzeách sa v deponovanom dokumentačnom materiáli našli viaceré hlásenia, správy a kresby, ktoré sú dôležitým prameňom pre výskum dejín bádania eponymnej lokality v Mađarovciach, resp. samotnej mađarovskej kultúry.

Nálezisko v Mađarovciach a tunajší archeologický materiál sa stáva objektom záujmu Archeologickej komisie Mađarskej akademie vied už od polovice 60. rokov predminulého storočia. Tak napríklad v roku 1866 prosia univerzitného profesora pána Tivadara Morgó o odborné posúdenie kostí z Mađaroviec (Rómer 1863-1872, 13, Nr. 45), ktoré bolo aj zverejnené na stránkach časopisu *Archaeológiai Közlemények* (Báthory 1866). V korešpondenčnom denníku uvedenej komisie existuje viac záznamov v súvislosti s lokalitou, resp. nálezov z Mađaroviec. Ide predovšetkým o listy Józsefa (Ellenbogen) Könyökiho, lekárniko Ede Bolemana a levického Lekárnického spolku Tekovskej župy (Rómer 1863-1872, 29,39,45,60). Kým Archeologická komisia Könyökiho poverila vyhotovením opisu lokality v Mađarovciach (Rómer 1863-1872, 29, Nr. 59 a 65/1867), Ede Boleman a Lekárnický spolok daroval odtiaľ nálezy prostredníctvom komisie pre Mađarské národné múzeum (Rómer 1863-1972, 39, Nr. 118, 45, Nr. 16 a 60, Nr. 154/1969). Žiaľ, archív Archeologickej komisie sa zachoval iba torzovite, takže nemáme k dispozícii tam zaslané listy. Našťastie medzi spismi za zachovalí viaceré nákresy (kresby) súvisiace s mađarovským náleziskom, resp. informácie o kontexte tamojších nálezov a ich nálezových okolnostiach. Prevažnú časť z nich vyhotovil József Könyöki, ktorého správy a s nimi súvisiace poznámky sa zachovali

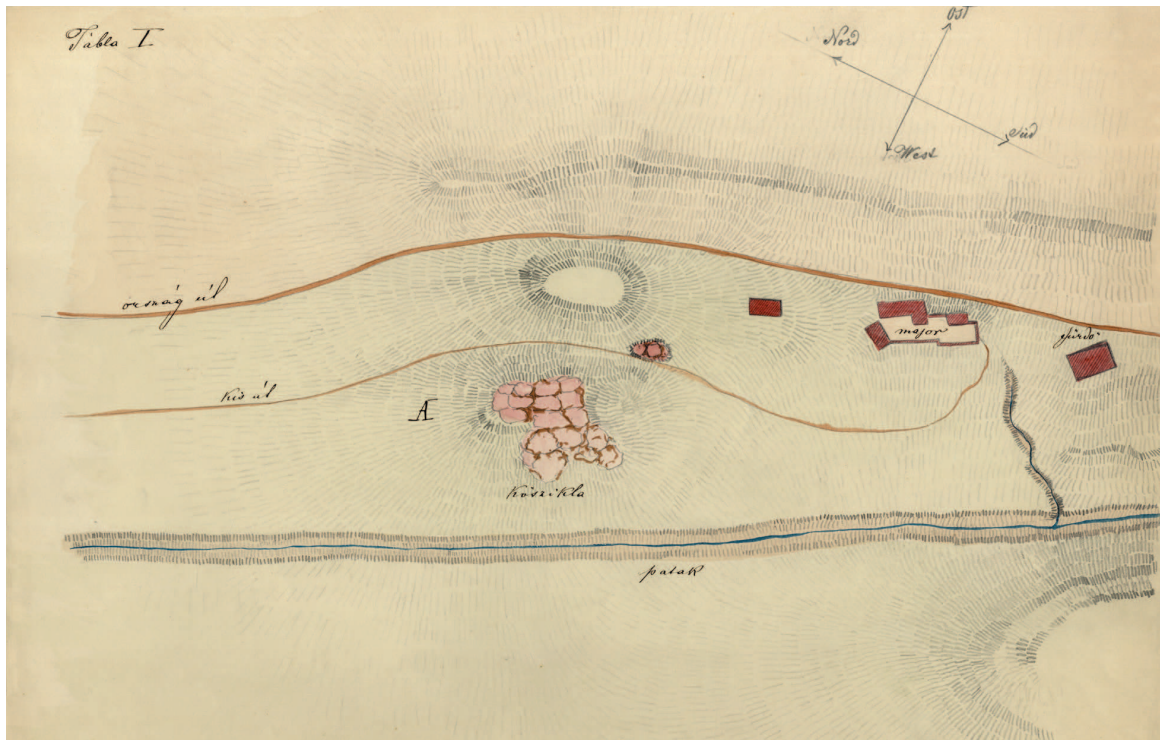
Obr. 1. Maďarowce (Magyarád) a okolie na mapovom liste druhého vojenského mapovania.

Abb. 1. Maďarowce (Magyarád) und Umgebung auf dem Kartenblatt der zweiten Militäraufnahme.

v pozostalosti Flórisa Rómera uloženého v Széchényiho národnej knižnici v Budapešti. Druhú časť týchto dokumentov reprezentujú kresby z Bolemanových aktivít, ku ktorým sa však komentár alebo sprievodný list nezachoval, resp. je založený na nami neznámom mieste. Napriek týmto nedostatkom uvedené kresby a Könyökiho správa s pripojenými náčrtami predstavujú dôležitý prameň k poznaniu dejín výskumu eponymnej lokality v Maďarovciach, ktoré v tejto štúdii mienime uverejniť.

Výskum Józsefa Könyökiho v Maďarovciach v septembri 1867

Meno Józsefa Könyökiho (Ellenbogen) nie je u nás zabudnuté v odborných kruhoch zaujímajúcich sa s ochranou kultúrnych pamiatok a archeológiu. Patril do skupiny tých amatérskych archeológov, ktorí od 60. rokov 19. storočia pôsobili v rôznych regiónoch Uhorského kráľovstva, zapisovali svoje pozorovania, zbierali nálezy a pre ich deponovanie zakladali rôzne múzeá a spolky. Spomedzi týchto amatérskych nadšencov však Könyöki, vďaka svojim kresliarskym schopnostiam vyčnieva. Ako priložené tabuľky dokumentujú, jeho kresby sú nielen presné, ale majú aj svoju umeleckú hodnotu. József Ellenbogen-Könyöki sa narodil 19. februára 1829 na majeri Csém v niekdajšej komárňanskej župe (dnes Maďarsko), kde jeho otec bol správcom arcibiskupských majetkov (V. Pogány 2000, 11-28). Po otcovej smrti v roku 1833 sa dostal k starej mame do Prešporka (dnes Bratislava), kde absolvoval gymnaziálne štúdiá. Svojimi kresliarskymi schopnosťami už tu vynikol spomedzi svojich spolužiakov. Do roku 1848 navštevoval Politechnikum vo Viedni, potom sa prihlásil do cisárskej armády a slúžil v Taliansku až do roku 1853, kedy ukončil svoje vojenské povinnosti. Potom sa takmer dva roky učil od talianskych majstrov maliarstvu, popri tom sa venuje štúdiu archeológie. V roku 1855 sa vracia z rodinných dôvodov späť do Uhorska. Tu zastáva rôzne pozície, od septembra roku 1861 sa stáva profesorom kreslenia na štátnej reálke v Prešporku. Oženil sa so svojou kolegyňou Idou Lackovich, učiteľkou ručných prác (Pogány 2000, 11). Jeho vášeň k starožitnostiam sa kryštalizuje od 60. rokov 19. storočia keď v roku 1868 ponúkne svoje služby Archeologickej komisii Maďarskej akadémie vied. V tom istom roku zorganizuje a zakladá Mestské múzeum v Prešporku (dnes Múzeum mesta Bratislavy), ktoré tridsať rokov vedie a zveľaďuje. Horniaky a západnú časť Zadunajska viackrát precestoval a pochodil. Získané vedomosti zvečnil (dokumentoval) kresbami a rôznymi správami z ciest, ktoré pravidelne posielal okrem Archeologickej komisie aj pre Dočasnú, neskôr Štátnu komisiu kultúrnych pamiatok. Táto plodná spolupráca bola v roku 1890 nie jeho vinou prerušená (Pogány 2000, 12). V roku 1897 odišiel do penzie a po dlhšom chorľavení umrel 1. marca 1900 v 71. roku života.

Obr. 2. Situačný plán náleziska v Maďarovciach z roku 1867 od Józsefa Könyökiho (Knižnica MAV, fond rukopisov).
 Abb. 2. Situationsplan der Fundstelle von Maďarovce aus dem Jahr 1867 von József Könyöki (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

Správa o výskume v Maďarovciach spolu s piatimi kresbami patrí do kategórie tých jeho prác, ktorú vyhotovil osobitne pre Archeologickú komisiu. Obzvlášť dôležité sú v ceruzke kreslené obrázky, resp. dva akvarely (Pogány 2000, 15). Könyöki v liste datovanom z 30. októbra 1870 podáva správu pre Komisiu o svojom výskume v Maďarovciach, ktorý realizoval ešte pred tromi rokmi, v septembri 1867. Uvedená akcia podľa korešpondenčného denníka Archeologickej komisie sa vykonala na žiadosť tejto inštitúcie, ktorá poverila menovaného aj o popis a charakteristiku archeologickej lokality v Maďarovciach (Rómer 1863-1872, 29, Nr. 59 a 65/1867). Vtedy spolu so svojim hosťiteľom Józsefom Kürthy statkárom z Ondrejoviec, okr. Levice navštívil lokalitu, kde spolu s dvomi pomocníkmi začali výkopy, ktoré však trvali iba deň. O tomto výskume informujú aj noviny Wiener Zeitung č. 218, zo dňa 13. septembra 1867 (Wiener Zeitung 1867, Nr. 218, 13. September (Freitag) 771). „(Alterthümer) Vor kurzem hat Professor Ellenbogen in Preßburg in den Honther Comitát gelegenen Badeorten Szántó und Mag yarad, wo häufig Altentümer gefunden wurden Nachgrabungen vorgenommen und mehrere Gefäße und andere Ueberreste gefunden. Die Gegstände dürften ein Alter vom 1200 Jahren haben.

/ - voľný preklad

(Starožitnosti) Krátko predtým uskutočnil prešporský profesor Ellenbogen výskum v kúpeľoch v Santovke a Maďarovciach v hontianskej stolici, kde sa často nachádzali starožitnosti. Našiel viac nádob a iných zvyškov. Predmety môžu byť 1200 rokov staré“. Neskôr odvolávajú sa na tento článok referoval o výskume F. Rómer na stránkach časopisu Archaeologiai Közlemények (Rómer 1868, 218). Podľa uvedenej správy prešporský profesor Ellenbogen medzi Maďarovcami a Santovkou uskutočnil výskum, pri ktorom našiel praveké nádoby (Rómer 1868b, 218). V spravodajstvách zo zasadnutia Archeologickej komisie zverejnených v časopise Archaeologiai Értesítő sa dozvedáme, že Könyöki v októbri 1870 zaslal kresby zobrazujúce starožitnosti zo Svätého Jura, Pezinka a Maďaroviec, za ktoré mu na zasadnutí komisie predsedajúci referent navrhol honorár (Rómer 1871, 62). Zatiaľ čo kresby zo Svätého Jura a z Maďaroviec sa nám podarilo nájsť, obrázky z Pezinka sa stratili (Prohászka 2012). Ani identifikácia nájdených kresieb však nebola jednoduchá, pretože spisy Archeologickej komisie sa roztratili a väčšina z nich sa už nenávratne zničila. Iba niektoré fragmenty z nich uschováva oddelenie archívu rukopisov a starých tlačí knižnice Maďarskej akadémie vied.

Po prezretí pozostalosti Flórisa Rómera v Széchényiho národnej knižnici sme našli listy a kresby, ktoré pôvodne boli adresované Archeologickej komisii. Tie Rómer zrejme z titulu redaktora časopisu Archaeologiai Értesítő uschovával u seba. V uvedenom časopise totiž rezervoval osobitné miesto s názvom Archaeologiai levelek /Archeologické listy/, kde sa zverejňovali referáty, správy a rôzne popisy od vidieckych nadšencov starožitností, ktoré posielali do Pešti (Bardoly 1988, 223-244). V tejto kolekcii sme našli aj dva listy od Könyökiho. V jednom z nich píše o svojich postrechoch a pozorovaniach v kostole vo Svätom Jure, v druhom sa zas referuje o výskume v Maďarovciach (Országos Széchényi Könyvtár (Budapest) FolHung 1110/2). Rómerovým zámerom možno vysvetliť aj spoločné archivovanie kresieb a spisov, ktoré sa našťastie zachovali medzi dokumentmi Archeologickej komisie (Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára, Kézirattár és Régi Könyvek Gyűjteménye K 1219/48).

Pövodné znenie Könyökiho listu:

„Tekintetes Bizottság!

Szántó és Magyarad mint őskori lelhely már elég ismeretes, mert voltak régészek kik e helyről írtak, s' amint emlékszem a magyar museumnak találmányaitkat be is küldötték; de nem bíszem hogy valaki e helyet oly körültekintően megvizsgálta, lerajzolta volna, mint alulírt, azért bátor vagyok rajzaimat a Tettes Bizottságnak tisztelettel előterjeszteni.

Az ide mellékelte térkép Tábla I mutatja a lelhely fekvését. Az ország uttol mely Lévárol Ipolyágra vezetett jobbra van két domb, hol a legtöbb tárgyak találtak de különösen a kőszékla mellett A felé benteregnek számtalan cserépdarabok.

A patak a Magyaradi batárt a Szántótól választja s' felveszi a fűrőből lefolyó vizet. Erős esők után mikor a patak sok vizet tartalmaz, gyakran találtak bögrék és szerszámok. Múlt évben a magyar történelmi társulat Hontmegyében tartott vándorgyűléseik alkalmával meglátogatták e helyet, és a kőszékla dombot néhány öl kiterjedésben több irányban felásatták, de ha jó értesültem minden siker nélkül. Az ásást magam is láttam, és a hozzá, jutott hírt valóságúnak tartom, mert a történet ásások saját tapasztalataimmal és a helyben tett vizsgálataimmal meg nem egyeznek. Azt tartom, hogy az ásást legalább három láb mélységre kellett volna eszközölni.

Kürthy József Endrédi földbirtokos úr, kinek két év előtt nagylelkű vendég szeretetével pár hétig éltem, oly szíves volt, velem Szántóra kirándulást tenni. Megtudván a helyet a hol többnyire tárgyak találtak neki fogtunk a munkának, én a rajzolásal foglalkoztam míg Kürthy úr saját kezével az ásásból fogott, és két segéd emberrel 3 óra hosszáig siker nélkül dolgoztak, míg azon rétegre jutottak, hol legtöbb cserépekre és csontokra bukkantak. Kürthy úr felszólítására, oda siettem és következőt tapasztaltunk. A humusz 1 és 1/2 lábnyi vastag, ez alatt van egy sárga agyagos föld mely 1 és 1/2 lábnyi, és ezután következik a hamuvál kevert világos-barna föld, melyben egy helyen 5 kis edényt s: I: Tábla II ábra 1. 2. 3. 4. 5. leltünk, a 6 kis edényt a kopály dombocskán találta Kürthy úr. Az első 5 darab fekete agyagból készült, és a föld eltávolítása után kitűnt, hogy szépen csiszolva vannak, a 6 darab vörös agyag és oly kicsiny, hogy annak használatát alig lehet képzelni.

A cserép darabok közt letem néhányat, melyek, mint kímetszetek arra következtetnek, hogy az edény, melyhez tartoztak, három lábnyi átmérővel bír. Itt tehát a legkisebb edények egész a legnagyobbakig elő fordulnak.

Összeszedtem 9féle füleket is, melyek ott előfordulnak; Tábla IIIban azokat bemutatom. Nem különben találtam darabokat, melyek a díszítési idomokat mutatják. Tábla IV. Ezek közt feltűnt a 6 szám alatti darab, hol a csífraság az edény belfalán van alkalmazva. Díszítést az edény beloldalára alkalmazni értelem nélküli dolog, azért bajlandó voltam e jegyeket írásnak tartani. Összehasonlítva azonban kezzeimnél levő különféle őskori írásokkal, csak az ó attackai írással találtam némi hasonlóságot, s úgy magam is azon nézet fele hajultam, hogy azon jegyek nem betűk hanem díszítmény.

Jelen találmányok a pozsonyi városi muzeum birokában vannak.

Az Vd Táblával bemutatom a Tettes Bizottságnak a lelhely látványát amennyire azt, pár óra alatt behyázt képes voltam hamarjában levenni.

Tekintetes Bizottság
Kelt Pozsonyban october 30án 870.

Alázatos szolgálója
Könyöki József"

Voľný preklad

Ctená komisia!

Praveká lokalita Santovka a Maďarovce je už dobre známa lebo boli archeológovia, ktorí písalí o tomto mieste a pamätám si, že nájdene nálezy poslali do maďarského múzea. Ale nepamätám si, že by niekto nálezisko detailne skúmal, resp. nakreslil ako dolu podpísaný. Preto sa osmeľujem predložiť svoje kresby ctenej komisii. Priložená tabuľka č. I. zobrazuje polohu náleziska. Od štátnej hradskej vedúcej z Levíc do Šiah napravo sú dva kopce, kde sa nachádzajú najpočetnejšie nálezy, hlavne pri skale smerom k (písmenu) A. Tu sa považujú nespočetné črepy. Potok oddeľuje chotár Maďaroviec od chotára Santovky a zbiera vodu, ktorá odteká od kúpeľov. Po výdatných dažďoch, keď je v potoku veľa vody, často sa nájdú hrnce a nástroje. V minulom roku maďarská historická spoločnosť uskutočnila v Hontianskej župe svoju putovnú schôdzu. Pri tejto príležitosti navštívili aj túto lokalitu a skalnatý kopec prekopali niekoľkými smermi o rozlohe niekoľkých štvorcových siah, ale ak sú moje informácie správne, bezúspešne. Výkop som osobne videl a informáciu, ktorá sa ku mne dostala považujem za pravdepodobnú. Zhoduje sa to aj mojimi skúsenosťami, ale nezhoduje sa to s mojimi skúmaniami na tomto mieste. Som toho názoru, že výkop by mal ísť aspoň do hĺbky troch stóp.

Pán József Kürthy statkár z Ondrejoviec, ktorý ma pred dvoma rokmi veľkodušne hostil niekoľko týždňov, bol láskavý uskutočniť so mnou výlet do Santovky. Zistiť miesto, kde sa najpočetnejšie vyskytujú predmety sme začali s prácou. Ja som sa venoval kresleniu, kým pán Kürthy vlastnoručne začal kopat'. Spolu s dvomi pomocníkmi tri hodiny pracovali bezúspešne, kým sa nedostali na vrstvu, v ktorej našli najviac črepov a kostí. Na výzvu pána Kürthyho som tam prišiel a zistilí sme nasledovné. Humus má hrúbku jednej a pol stopy, pod nim je žltá hlinitá pôda hrubá jednej a pol stopy, potom nasledovala popolom premiešaná svetlohnedá pôda v ktorej sme na jednom mieste našli 5 nádob – tab. II č. 1 až 5. Malú nádobku, tab. II č. 6 našiel pán Kürthy na holom kopci. Prvých päť nádob vyhotovili z čiernej hlíny a po odstránení hlíny javilí stopy leštenia. Šiesty kus je z červenej hlíny a taký drobný že jeho využitie je nepredstaviteľné. Medzi črepmi som našiel niekoľko takých, ktoré podľa zakrivenia mohli pochádzať z nádob o priemere niekoľkých stóp. Teda sa tu vyskytujú nádoby od najmenších rozmerov po najväčšie.

Nazbieral som deväť rôznych úch, ktoré vyobrazujem na tab. III. Našiel som však aj črepy so zdobenými motívami – tab. IV. Je medzi nimi exemplár č. 6, na ktorom je výzdoba na vnútornej strane. Výzdobu na vnútornej strane nádoby považujem za nezmysel, preto som bol ochotný tieto znaky považovať za písmo. Porovnávajúc ich však s inými pravekými písmami, ktoré som mal po ruke, isté podobnosti som našiel iba so staro atickým. Nakoniec aj ja osobne som sa priklonil k názoru, že ide o výzdobu. Uvedené nálezy sú v majetku prešporského múzea. Na piatej tabuľke (tab.V) predstavím ctenej komisii pohľad na lokalitu, ktorý som bol schopný na mieste počas niekoľkých hodín zaznamenať.

Ctená komisia
V Prešporku 30. oktobra 1870

služobník
József Könyöki

Význam Könyökiho listu spočíva v priložených kresbách, pretože z piatich tabuliek na prvej a piatej je znázornený situačný plán a pohľad na lokalitu (obr. 2; obr. 6). S lokalizáciou náleziska však boli v minulosti problémy. Ede Boleman v liste zverejnenom v *Archaeológiai Értesítő* totiž s súvislosti s lokalitou v Maďarovciach spomína niekoľko kopcov, mapku však k svojmu príspevku neprípojil (Boleman 1870, 107). „... Výkopy v Maďarovciach sme začali. Na vrchole kopcov začali nádenníci kopat' rôznymi smermi...Po obede sme našli viac pekných kusov, ktoré si so sebou vzal pán Dillesz, aby ich dopravil do spolkovej miestnosti...Náš názor sa ustálil na tom, že sledované miesto hlavne vzhľadom na kvalitu jednej skaly je miestom holdu, kým druhý kopec bol obetným miestom. Tento (druhý) kopec je plný popola, črepov miešaný najčastejšie parohami a kosťami...“ Na tento skalnatý pahorok poukázal aj J. Hampel v súvislosti s výskumom účastníkov prehistorického kongresu, keď spomína na tunajšej lokalite v minulosti realizované isté nesystémové výkopy (Hampel 1876, 263). Pozoruhodná je aj Könyökiho poznámka o putovnej schôdzi historickej spoločnosti v roku 1869 a o neúspešnosti výskumu. Výkopy priniesli negatívne výsledky zrejme z toho dôvodu, že archeologické objekty sa rysovali až v hĺbke troch stôp, tj. 90 cm. Toto konštatovanie zrejme vychádza zo skúsenosti, ktoré nadobudol pri výskume realizovanom Kürthym. Podľa Könyökiho opisu, v Maďarovciach sled jednotlivých vrstiev bol nasledovný: po 45-50 cm hrubej humusovej vrstve pokračovala približne 45-50 cm hrubá vrstva žltej hliny a následne pod ňou sa zachytila svetlohnedá popolom premiešaná pôda. V poslednej vrstve odkryli päť čiernych nádob opatrených uchom z doby bronzovej, ktoré Könyöki zobrazil na tabuľke č. 2 (obr. 3: 1-5). Ide o charakteristické formy doby bronzovej úseku BA2-BB1, cca 1700-1500 pred Kr. (Točík/Vladár 1971, 389-393; Točík 1981, prílohy 1 až 8.; Furmánek/Veliačik/Vladár 1991, 78-80).

Krátka analýza nálezov z výskumu J. Könyökiho v septembri 1867

Nálezy pochádzajúce z krátkodobého výskumu v Maďarovciach zvečnil J. Könyöki na troch tabuľkách formátu A4 (obr. 3-5). Vo svojej správe uvádza, že džbánky (obr. 3: 1-5) ležali spolu, na jednom mieste. Nemožno vylúčiť, že v tomto prípade sa jedná o keramický depot, resp. inventár chaty. Zaujímavá je zloženie súboru. Vyskytujú sa výlučne iba viac menej poškodené krčiazky, ktoré patria k najrozšírenejším a najobľúbenejším výrobkom maďarovského hrnciara. Prvý zobrazený džbánok (obr. 3: 1) má však zužené hrdlo pri korení, tesne nad telom. Nepochybne ide o vplyv severopanónskej kultúry. Ďalší neúplný džbán (obr. 3: 3) opatrený na dne štyrmi nízkymi jazykovými nôžkami je zas charakteristický pre najmladší, neskoromaďarovský stupeň. Miniaturný džbánok s odlomeným uchom (obr. 3: 6) sa našiel osamotene na holom kopci. Na ďalšej tabuľke (obr. 4) vyobrazuje Könyöki výber typologicky odlišných a kultúrne rôznorodých výčnelkov a úch. Väčšina z nich (obr. 4: 1-2, 4, 6-7, 9) patrí do kultúrnej náplne maďarovskej kultúry. Medzi črepmi sú však zastúpené i keď v menšom pomere aj nálezy severopanónskej kultúry (obr. 4: 3, 5, 8; obr. 5: 4, 6).

Včasnostredoveké osídlenie sledovanej lokality zatiaľ nebolo zaznamenané. Na jednom z Könyöho tabuliek (obr. 5: 1, 3) sú vyobrazené dva črepy, ktoré sú zdobené zväzkami viacnásobných vlnoviek, resp. rovných obvodových línií. Na základe typologických znakov a výzdobných ornamentov ich možno rámcovo datovať do 8. storočia. Blízke analogické nálezy k nim nachádzame na neďalekom sídlisku v Kubáňove (Béřes/Odler 2011) a pohrebisku vo Vyškovciach nad Ipľom, ktoré patria populácii pohraničného územia Avarskeho kaganátu (Nevizánsky 1991).

Napriek tomu, že József Könyöki v Maďarovciach realizoval výkopové práce iba jeden deň, jeho pozorovania a kresby sú dôležitým dobovým dokumentom prvého (?) archeologického výskumu eponymnej lokality, resp. kultúry. Zachránené predmety z lokality, ako vo svojej správe konštatuje, sa dostali svojho času do nim založeného Mestského múzea v Prešporku (dnes Múzeum mesta Bratislavy), kde sú dodnes deponované. Podľa informácií, ktoré nám prednedávnom poskytla odborná pracovníčka uvedeného múzea Katarína Harmadyová, v zbierke inštitúcie sa toho času nachádza ca. 50 predmetov darovaných J. Könyökim. Niektoré z nich pochádzajú z niekdajších Maďaroviec (dnes Santovka, okr. Levice). Žiaľ identifikovať uvedené nálezy s predmetmi zobrazenými na kresbách sa nám z objektívnych dôvodov zatiaľ nepodarilo. Vďaka archívneho výskumu sa však po 140 ročnej prestávke podarilo sprístupniť aj jeho niekdajšiu nálezovú správu a jedinečné kresby.

Výskum E. Bolemana a levického lekárnického spolku v Maďarovciach

Medzi zachovalými spismi v archíve Archeologickej komisie popri prácach J. Könyökiho nachádzame aj iné, ktoré súvisia s lokalitou v Maďarovciach. Knižnica Maďarskej akadémie vied, fond rukopisov a starých tlačí K 1219/48) uchováva tri kresby, ktoré určite nie sú od Könyökiho alebo Rómera. Podľa rukopisnej poznámky F. Rómera ich daroval Archeologickej komisii lekárnik Boleman. Je veľmi pravdepodobné, že uvedené kresby sa dostali do Pešti v roku 1869 v sprievode darovaných archeologických nálezov levickým lekárnikom. O spôsobe ich dopravy poštou, resp. či ich priniesol Rómer osobne do vtedajšieho hlavného mesta nemáme informácie (Rómer 1863-1872). Kresby, ako aj list zverejnený E. Bolemanom v časopise *Archaeológiai Értesítő* v roku 1870 nás informuje, že zmienený levický spolok viackrát uskutočnil výskum na lokalite v Maďarovciach (Boleman 1870).

Ede Boleman (1835-1884) pochádzal zo starej lekárskej rodiny. Po ukončení štúdií vo Viedni sa stal majiteľom lekárne v Leviciach a stal sa spoluzakladateľom levického lekárnického spolku. Zrejme on zaznamenal poznámky na kresbách, na ktorých však žiaľ neuvádza dátum výskumu. Na dokumente chýba aj registračné číslo, ktoré by umožnilo bližšie datovanie. Nakoľko nálezy boli odovzdané Národnému múzeu v Budapešti v jarných mesiacoch roku 1869, možno predpokladať, že výskum sa realizoval pred uvedeným rokom (Rómer 1869, 125). Potvrďuje to ďalej aj nález

Obr. 3. Nálezy z Maďaroviec na kresbe Józsefa Könyökiho (Knížnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 3. Funde aus Maďarovec auf der Zeichnung von József Könyöki (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

mazanice, ktorý figuruje na kresbe, ktorej je menovaný autorom. Na prvej kresbe zachytil polohu urien, na ktorej dolu je ceruzkou napísaná poznámka (obr. 7) „ Stellung oder Lage der Urnen / Postavenie alebo umiestnenie urien“. Na druhej kresbe sa nachádza poloha urien (obr. 8), nad ktorými Boleman zistil prikrytie. Pod kresbou je nápis „ Gewölbung oben deren Urnen / Klenutie nad tými urnami“. Na tretej kresbe sa nachádza rez klenutia (klenby) v sprievode nasledovného záznamu (obr. 9) „ Naturgroßer Durchschnitt der Gewölbung – diese Gewölbung canulirt, wie beiläufig die jetzt in Totis erzeugten Dachziegeln/ Táto klenba je kanelovaná mimochodom ako dnes vyrábaná škridla v Tate“. Na všetkých uvedených troch kresbách je perový záznam Flórisa Rómera – kresby z Maďaroviec pochádzajúce od Bolemana. Časť nálezov zozbieraných Bolemanom, ktoré sa predtým nachádzali v zbierke levického spolku sa neskôr darom dostali do Národného múzea (Rómer 1868a,71). Uvedený predmety doviezol do Pešti Flóris Rómer, ktorý ich vtedy nakreslil a pripojil poznámku (Országos Széchényi Könyvtár (Budapest) FolHung 1110/2): „ Magyaradi lelet a n. Muzeumnak küldve. Boleman Ede által a barsi gyógyszerész egylettől. 1869. jún. 15. rajzoltam /Nálezy z Maďaroviec zaslané Národnému múzeu Ede Bolemanom od tekovského lekárnického spolku. Kreslené, dňa 15. júna 1869 “ (obr. 10). O uvedenom darovaní a zoznamom získaných predmetov sa zmieňuje Rómer v Archaeológiai Értesítő (Rómer 1869, 125).

Voľný preklad správy:

Z vychýreného pravekého sídliska v Maďarovciach Tekovský lekárnický spolok daroval Národnému múzeu prostredníctvom Archeologickej komisie nasledovné starožitnosti:

- hlinené závažie kužeľového tvaru, hore prevrtané;
- hlinené sito s početnými otvormi o priemere 1““, opatrené na užšom konci rohatým výčnelkom. Výška 6 palcov a 3““, dolu s vnútorným priemerom 4 palce a 4““, priemer na hornom konci 1 palec a 2““.
- fragmenty z jedného väčšieho a dvoch menších hrncov čiernej farby.
- hlinený terčik s priemerom 2 palcov a hrúbky 4““.
- hrnček s jedným uchom, dolu zaoblený, vysoký 2 palce a 2““; priemer ústia 1 palec. Zvislou dvojnásobnou líniou sa člení na štyri polia, medzi ktorými vidno nad sebou situované bodkované kruhy.

- hlinená pokrývka v podobe vrchnáča fajky. Okraj má hore vyhnutý, vrch vpadnutý dnu. Dvojnásobnou líniou členené štyri polia je výzdoba pozostávajúca z troch bodiek.
- fragment do červena prepálenej mazanice - tehloviny s odtlačkami s polkruhovým prierezom.

V kategórii osteologických nálezov hodno spomenúť

- kladivo z jelenieho parohu.
- z parohu zhotovený vrták s hladkým povrchom, na hrubšom konci prevrtaný.
- desať fragmentov jeleních parohov.
- päť rôznych stavcov; dolná čeľusť diviaka; kus panciera korytnačky; kosť z päty a ramena.

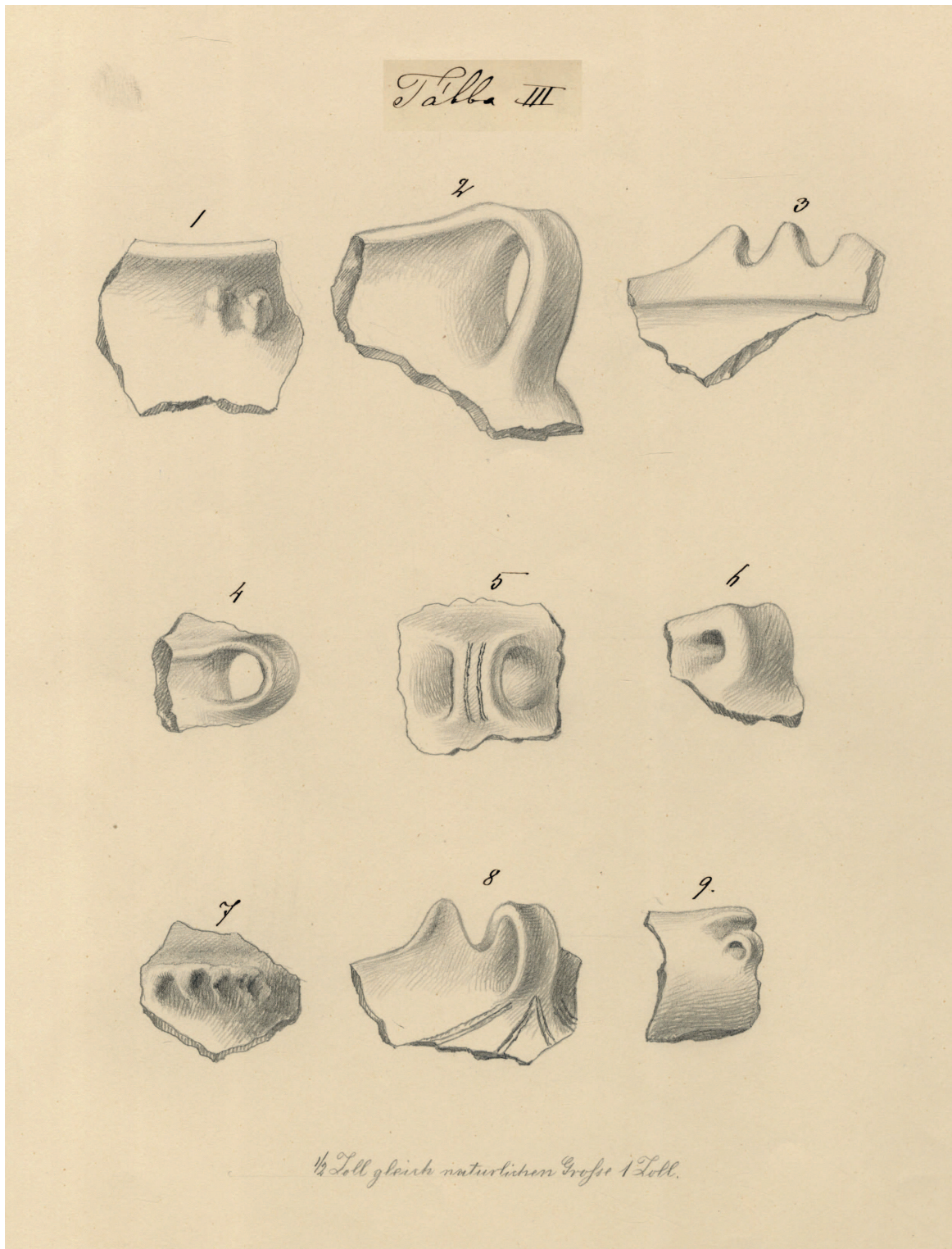
Všetky uvedené predmety láskavo zaslal levický lekárnik Ede Boleman, prisľúbiac, že z najbližšieho budúceho zberu obohatí zbierky múzea na univerzite“.

V archeologickej zbierke Maďarského národného múzea pod inventárnym číslom 65/1869 sú zaznamenané nasledovné predmety. Kurzívou označené predmety chýbajú, ale ich opis sme prebrali z inventárnej knihy:

1. Červenkasté závažie tkáčskeho stavu v podobe zrezaného ihlana, ktoré je v hornej časti opatrené vodorovným otvorom na zavesenie. Artefakt vyrobili z hlíny obohatenej veľkým množstvom ostriva. V. 14,7 cm; š. 9,7 cm. Uloženie: MNM 65/1869.1 (obr. 12: 1ab).
2. *Hlinený lievik vysoký 6 palcov; priemer vydutia 4,5 palca, okraj vyštrbený (obr. 10 - predposledný rad vpravo).*
3. Sivočierna nádobka podlhovastého baňatého tvaru s nízkym lievikovitým hrdlom. Ucho vychádza z okraja hrdla a preklenuje rozhranie hrdla a hornú časť tela. Výzdoba pozostáva z dvojice zvislých línií. Vo vytvorených poliach je nad sebou dvojica koncentrických kruhov vyplnených bielou inkrustáciou. V. 5,4 cm; pr. ústia 4,7 cm. MNM 65/1869.3 (obr. 11: 2).
4. Červenohnedý až čierny džbán s opotrebovaným povrchom opatrený lievikovým hrdlom a baňatým telom. V hornej tretine tela malé uško. Okraj hrdla a horná časť tela zdobená vodorovným radom cikcakových línií. Stredom tela prechádza trojica obvodových línií. Hrdlo a dolná časť tela nádoby krášlia bodky usporiadané do zvislých radov so zvyškami bielej inkrustácie. V. 6,8 cm; pr. ústia 6 cm; pr. dna 2,2 cm. MNM 65/1869.4 (obr. 11: 1).
5. *Hlinená nádoba čiernej farby s poškodeným ústím. Vjška: 2 palce (obr.10 - váza s poškodeným hrdlom v strede).*
6. *Hlinená nádoba čiernej farby s poškodeným ústím a s odlomeným uchom. Vjška: 4,5 palca (obr. 10-džbán s poškodeným hrdlom v predposlednom rade vľavo).*
7. Pokrývka tvaru zrezaného kužela čiernej farby s golierovite rozšíreným okrajom. Malé uško vychádza z okraja rozšíreného ústia a pripája sa na dolnú tretinu tela. Bielou hmotou vyplnenú výzdobu tvorí dvojica zvislých rýh, ktoré vychádzajú z useknutého vrcholu a vo vytvorených poliach sa nachádza trojica bodiek. V. 3,1 cm; pr. hornej rovnej plochy 1,2 cm; pr. dolnej časti 6,5 cm. MNM 65/1869.7 (obr. 11: 3ab).
8. Hlinený terčik čiernej farby. Priemer: 5,5 cm; hrúbka 1 cm. MNM 65/1869.8 (obr. 11: 4).
9. Fragment pravdepodobne polguľovitej šálky čiernej farby s lievikovitým hrdlom a výrazným vydutím opatrený páskovým uchom, ktoré preklenuje rozhranie hrdla a tela. Dl. 11,5 cm; š. 20 cm. MNM 65/1869.9 (obr. 11: 8).
10. Fragment pórovitej mazanice vypálenej do hnedá, na ktorej sú tri rovnobežné odtlačky prútia. V. 14,9 cm; š. 13,5 cm; hr. 3,2 cm. MNM 65/1869.10 (obr. 12: 3).
11. Červenohnedý okrajový črep s nízkym hrdlom s zdrsneným povrchom. Fragment zdobený vodorovnou cikcakovou líniou a obvodovými líniami. Materiál s hrubozrnným ostrivom. Dl. 7,2 cm; š. 11 cm. MNM 65/1869.11 (obr. 11: 7).
12. Fragment jelenieho parohu so zrezaným koncom. Dl. 7,9 cm. MNM 65/1869.12 (obr. 12: 9).
13. Hrubý dvojitý (rozvetvený) jelení paroh s rezanými koncami. Dl. 17 cm. MNM 65/1869.13. (obr. 12: 4).
14. *Desať palcov dlhý tenký rozvetvený paroh.*
15. Zhodený jelení paroh s ružicou a s bočným výbežkom. Konce sú zrezané. Dl. 13,4 cm. MNM 65/1869.17 (obr. 12: 6).
16. Fragment jelenieho parohu so zrezanými koncami. Dl. 15,3 cm. MNM 65/1869.16 (obr. 12: 10).
17. Fragment jelenieho parohu so zrezaným koncom. Dl. 26 cm. MNM 65/1869.17 (obr. 12: 2).
18. Fragment jelenieho parohu so zrezaným koncom. Dl. 16,2 cm. MNM 65/1869.18 (obr. 12: 8).
19. Fragment jelenieho parohu, oba konce zrezané. Dl. 21,1 cm. MNM 65/1869.19 (obr. 12: 5).
20. Fragment jelenieho parohu so zrezaným koncom. Dl. 12,3 cm. MNM 65/1869.20 (obr. 11: 6).
21. Jelení paroh so zašpicatým koncom, na opačnom konci vyvrtaný otvor. Dl. 16,2 cm, pr. otvoru 1 cm. MNM 65/1869.21 (obr.12: 7).
22. Poškodený parohový mlat, v strede s kruhovým otvorom. Dl. 11,6 cm; hr. 5 cm; pr. otvoru 2,5 cm. MNM 65/1869.22 (obr. 11: 5).

Analýza artefaktov darovaných v roku 1869 pre Národné múzeum v Budapešti Tekovským lekárnickým spolkom prostredníctvom E. Bolemana (obr. 10).

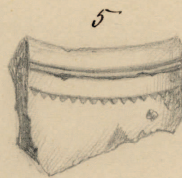
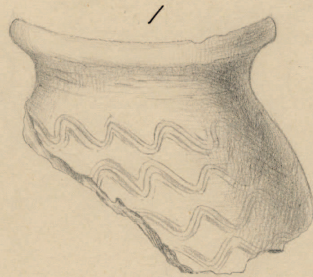
Vychádzajúc z inventárnej knihy múzea, dar levického spolku pozostával zo súboru 22 predmetov, ktoré dostali prírástkové číslo MNM 65/1869. č. 1 až 22. Okrem štyroch predmetov (č. 2, 5-6 a 14) všetky ostatné sú dodnes deponované vo fonde múzea (obr. 11-12). Tri stratené, resp. na neznámom mieste sa nachádzajúce keramické nálezy však zaznamenal kresbou a krátkym komentárom F. Römer (obr. 10). Patrí sem hlinené vykurovadlo kužellového tvaru, váza s poškodeným hrdlom a fragment džbánu s poškodeným hrdlom a s odlomeným uchom. Jediným nezvestným predmetom je rozvetvený paroh, z ktorého nie je k dispozícii ani nákres.

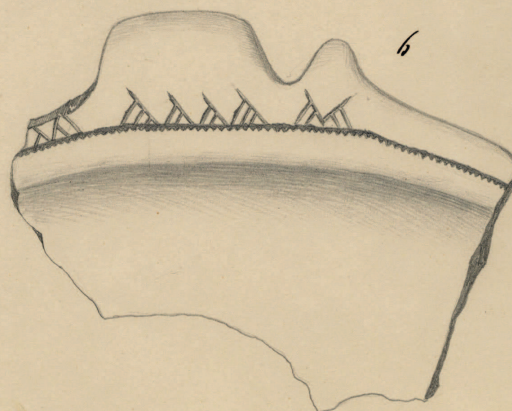
Obr. 4. Nález z Maďaroviec na kresbe Józsefa Könyökiho (Knížnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 4. Funde aus Maďaroviec auf der Zeichnung von József Könyöki (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

Tabla IV

$\frac{1}{2}$ Zoll gleich 1 Zoll in der natürlichen Größe

Natürliche Größe.

Obr. 5. Nález z Maďaroviec na kresbe Józsefa Könyökiho (Knížnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 5. Funde aus Maďarowce auf der Zeichnung von József Könyöki (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

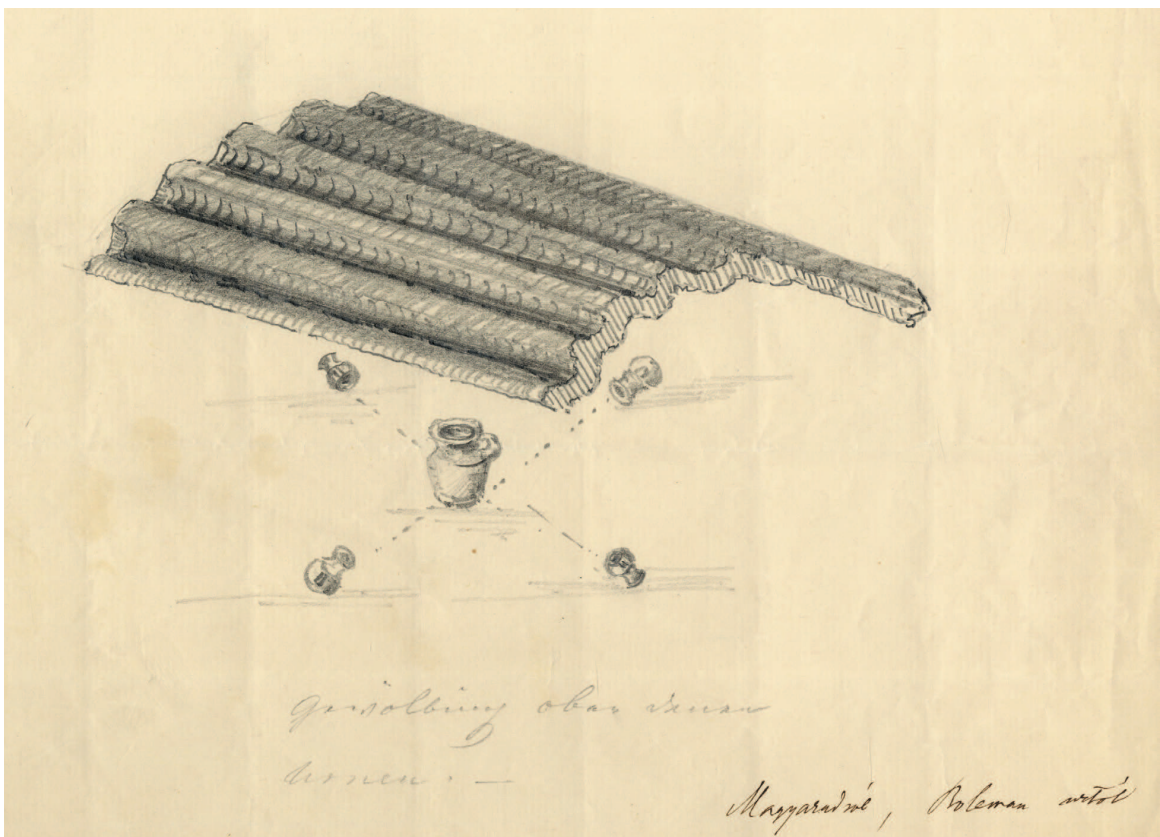

Obr. 6. Nálezisko eponymnej lokality v Maďarovecih v roku 1867 na akvareli Józsefa Könyökiho (Knížnica MAV, fond rukopisov).
Abb. 6. Fundstelle der Lokalität in Maďarovec im Jahr 1867 auf dem Aquarell von József Könyöki (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

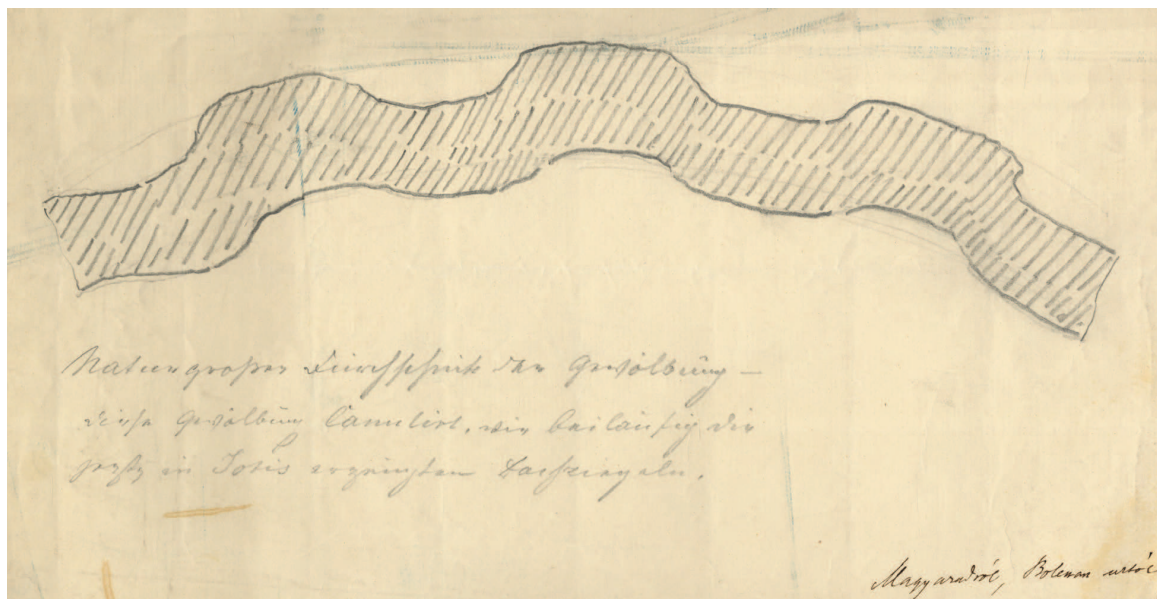
Obr. 7. Kresba E. Bolemana o polohe urien (Knižnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 7. Zeichnung von E. Boleman über die Lage der Urnen (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

Obr. 8. Kresba E. Bolemana o umiestnení urien (Knižnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 8. Zeichnung von E. Boleman über Platzierung der Urnen (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

Obr. 9. Kresba E. Bolemana so zobrazením vrstvy mazanice, ktoré zakrývali urny (Knižnica MAV, fond rukopisov).

Abb. 9. Zeichnung von E. Boleman mit der Darstellung der Schicht von Lehmewürfen, die die Urnen bedeckt haben (Bibliothek der Ungarischen Akademie der Wissenschaften, Fonds der Manuskripte).

Darované keramické artefakty (obr. 11: 1-4, 7-8) zrejme prešli prísnyim výberom. Pri ich výbere najskôr zohľadnili estetické ale aj typologické hľadisko. Tvary nádob sa neopakujú, z každého poslali jeden kus. Zastúpené sú predovšetkým zdobené exempláre, ktoré bez výnimky patria do náplne severopanónskej kultúry. Tri rozmermi malé nádoby sú úplné, ďalšie tri viac menej poškodené. Dolná časť strateného džbánu s neúplným hrdlom a poškodeným hrdlom patrí jednoznačne do náplne maďarovskej kultúry (obr. 10 – predposledný rad vľavo). Do tejto kategórie nálezov snáď patrí aj kužeľovité vykurovadlo s lievikovým hrdlom (obr.10 – predposledný rad vpravo). Vykurovadlá sa v hrobovom inventári severopanónskej kultúry doposiaľ síce nenašli, ale fragmenty črepov s cedidlovými otvormi boli zaznamenané v sídliskových objektoch, napr. Patince, chata IV/56 (Dušek 1960, 206-208, tab. I: 10; LII: 8).

Malé džbány s lievikovým hrdlom a baňatým telom sú pomerne častým inventárom na pohrebiskách a sídliskách severopanónskej kultúry, ale taký spôsob nasadenia uška ako na sledovanom náleze z niekdajších Maďaroviec je skôr výnimočný (obr. 11: 1). Zatiaľ nepočítané analogické exempláre poznáme z pohrebiska v Iži, z hrobov 2 a 9 (Dušek 1969, 3, 43, 44, tab. XII: 13, XX: 10; XXI: 1, 4, 7). Vyskytujú sa však aj na lokalitách v južnej časti Zadunajska, napr. vo Veszpréme (Kiss 2012, tab. 55: 15), prípadne v Balatoszentgyörgy, hrob 4 (Kiss 2012, tab. 20: 5).

Malá pokrývka kužeľovitého tvaru zdobená z vonkajšej strany bielou inkrustovanou výzdobou (obr. 11: 3) na eponymnej lokalite maďarovskej kultúry nepatrí medzi ojedinelé nálezy. Minimálne jeden exemplár zo zbierky Nyáryho sa dostalo do múzea Correr v Benátkach (Gilli 1999, 68, tab. IX: 60). Viac kusov s podobnou výzdobou publikuje z niekdajších Maďaroviec J. Visegrádi (1911, 16, tab. V). Ďalšiu pokrývku zo sledovanej lokality, ktorá je deponovaná v zbierke Národného múzea v Martine uverejnil M. Dušek (1960, 183, tab. LVI: 1).

Pokrývky severopanónskej kultúry sú v hojnom počte zastúpené aj na nekropololách. Na pohrebisku v Patinciach tvoril súčasť inventára hrobov 10/56, 25/56, 26/56, 29/56 a 33/56. Niektoré z nich mali identickú výzdobu ako sledovaný exemplár (Dušek 1960, 147, 172, tab. IX: 7, 10; XLIII: 6, 7, 10). Kým v Patinciach boli malé pokrývky v hrobových prílohách obvykle zastúpené vo väčšom počte, v Iži a v Malej nad Hronom sa našli po jednom, maximálne po dvoch exemplároch (Dušek 1969, 37, 43, 47, tab. XII: 9, 12; XIII: 10; XXI: 2-3; XXVI: 11; Ožďáni 1994, 34). Hlinené pokrývky severopanónskej kultúry majú zhruba štandardné rozmery. Dokonca ani ich výzdobné prvky nevykazujú širokú škálu. Preto sa možno domnievať, že okrem praktického použitia mohli zohrávať istú rolu aj v kultovom živote sledovanej komunity.

Podlhovastá baňatá nádoba s lievikovým hrdlom (obr. 11: 2) pre svoje malé rozmery mohla iba v obmedzenej miere plniť svoju pôvodnú funkciu. Zrejme však zohrala istú rolu v kultovom živote, čo nakoniec dokumentuje aj jej výskyt v hrobovom inventári. Na pohrebisku severopanónskej kultúry v Patinciach sa vyskytla v hrobe 31/56 trikrát a v hrobe 7/56 raz (Dušek 1960, 145, 169; tab. VII:3, XXXIX: 8, 10, XLI: 3). S nádobou z Maďaroviec okrem typologických podobností sú evidentné aj zhody vo výzdobných motívoch.

Rozmernejší črep s lievikovým ústím a s pásikovým uchom (obr. 11: 8) zrejme pochádza z polguľovitej šálky analogickej nálezu z Chľaby, hrob 6 (Veliáčik 1972, 194, obr. 8: 1). Červenohnedý okrajový črep z nádoby s nízkym hrdlom zdobený po obvode cikcakovou líniou, resp. viacnásobnými obvodovými žliabkami patrí tiež do náplne severopanónskej kultúry (obr. 11: 7). Cikcaková línia ako výzdobný prvok sa objavuje na nádobách rôznych typov, často pod okrajom, ale aj inde (tab. 11: 1).

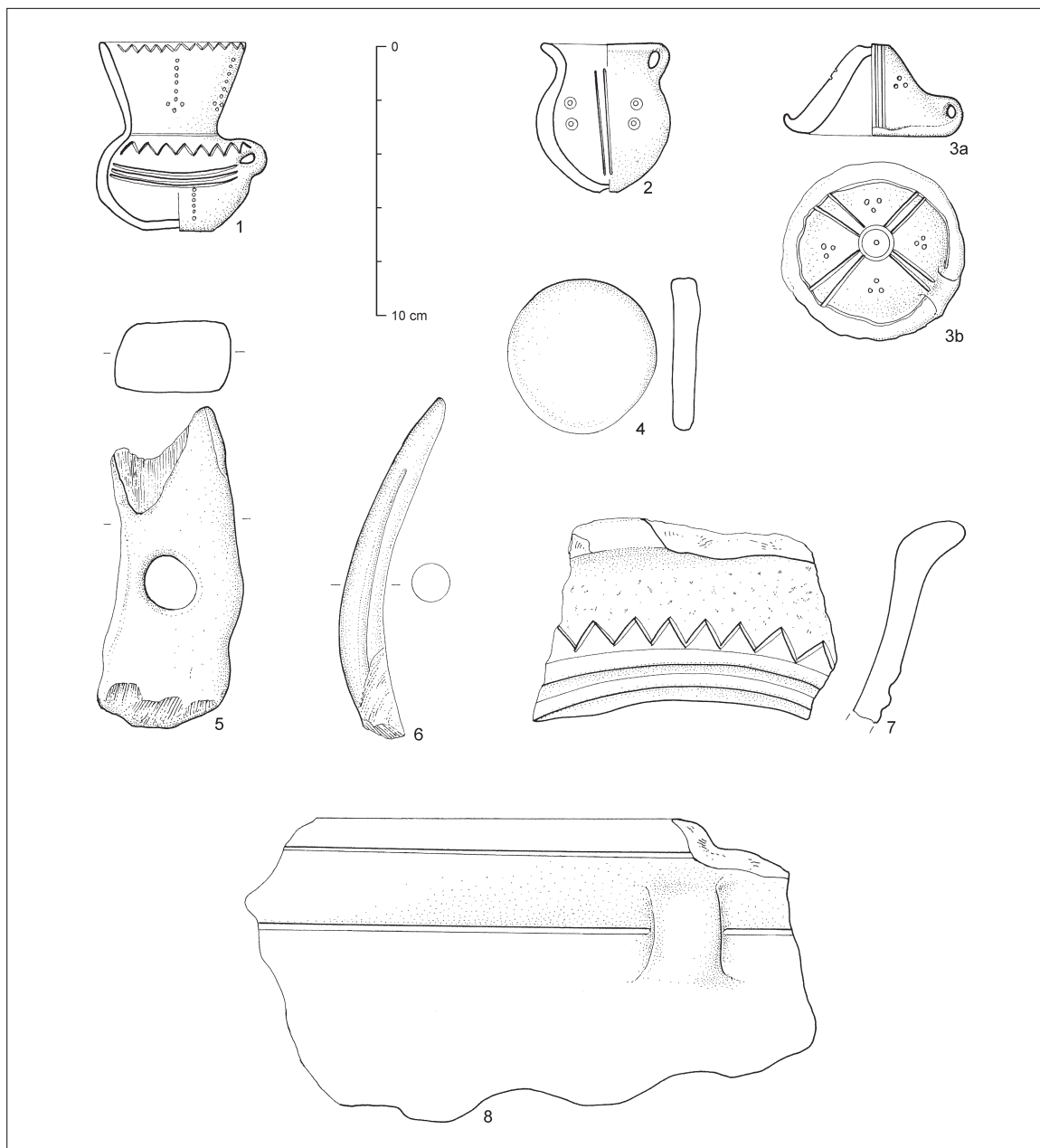

Obr. 10. Kresba Flórisa Rómera o nálezoch z Maďaroviec darovaných v roku 1869 Maďarskému národnému múzeu (OSZK, Budapest).
Abb. 10. Funde aus Maďarovec, geschenkt im Jahr 1869 an das Ungarische Nationalmuseum, Zeichnung von Flóris Rómer (OSZK, Budapest).

Parohová industria (obr. 11: 5-6; obr. 12: 2, 4-10).

Polovicu darovaných nálezov z Maďaroviec reprezentujú z predmety z parohu. Zväčša ide o polovýrobky a suroviny, hotové predmety sú menej časté. Parohový mlat (obr. 11: 5) má nespočetné analógie na súdobých sídliskách, ba dostáva sa aj do hrobovej výbavy, napr. Patince, hrob 25/56 (Dušek 1960, 159, tab. XXVI: 6). Zaujímavým artefaktom je tenký rovný podlhovastý paroh opatrený pri rozšírenom konci otvorom o priemere cca 1cm (obr. 12: 7). Zrejme ide o nedokončený výrobok parohovej bočnice zubadla, ktorá v tomto časovom horizonte nie je výnimočná. Výroba kostných a parohových predmetov mala popredné miesto medzi špecializovanou remeselnou výrobou na sídliskách maďarovskej kultúry na juhozápadnom Slovensku a zrejme sa stali aj dôležitým obchodným artiklom (Točík 1959, 23).

Do tejto kolekcie patrí aj závažie v tvare zrezaného ihlana, ktoré je opatrené v hornej časti vodorovným otvorom na zavesenie (obr. 12: 1a-b), fragment mazanice s odtlačkami prútia (obr. 12: 3) a plochý hlinený terčik kruhového tvaru o priemere 5,5 cm (obr. 11: 4). Uvedené terčiky sa objavujú v hojnom počte už na sídliskách badenskej kultúry, ale ich frekvencia neklesá ani na náleziskách kultúr staršej a strednej doby bronzovej. Hlinený terčik z Maďaroviec sa prostredníctvom baróna Nyáryho dostal aj do múzea Correr v Benátkach (Gilli 1999, 80).

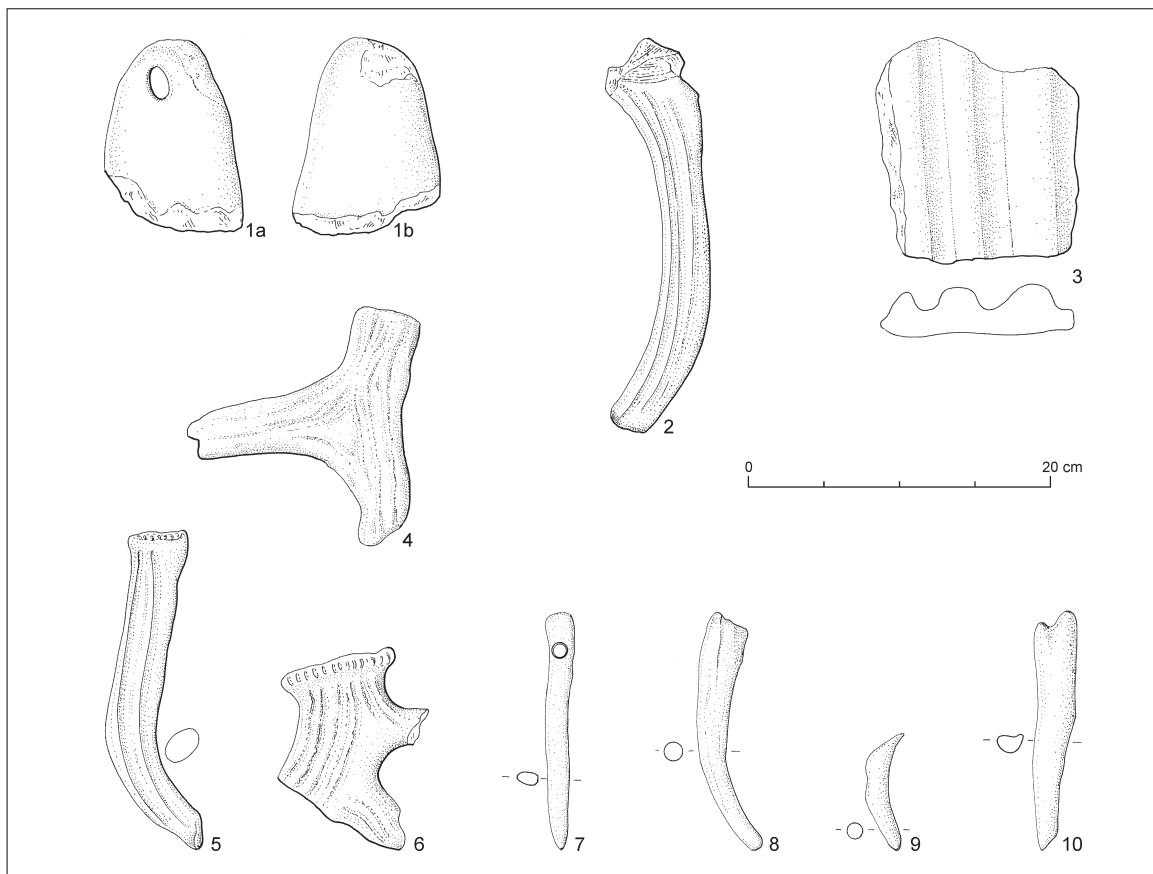
Obr. 11. Santovka, miestna časť Malinovec.

Predmety darované Tekovským lekárnickým spolkom v r. 1869 Maďarskému národnému múzeu v Budapešti.

Abb. 11. Santovka, Ortsteil Malinovec.

Vom Tekover Apotheker-Verein im Jahr 1869 geschenkte Gegenstände an das Ungarische Nationalmuseum in Budapest.

Na troch kresbách, ktoré vyhotovil E. Boleman (obr. 7-9) je vyobrazený zaujímavý objekt. Ide o päť celých nádob, ktoré boli usporiadané do kríža. V strede stál hrniec s rovným dnom opatrený pásikovým uchom. Okolo neho ležali na boku štyri džbány so zvisle nasadeným uškom na vydutí tela. Celý keramický súbor bol údajne prekrytý zaoblenou stenou z mazanice. Západný profil uvedenej steny naznačuje, že zrejme išlo o konštrukciu z prútia, ktorú vymazali blatom. Z popisu nie je známe, či obsah nádob, resp. ich okolie obsahovalo nespálené kalcinované ľudské kosti, prípadne popol. Z nákrsov nemožno jednoducho usúdiť, či v skutočnosti nešlo o hrobový celok, prípadne keramický depot. Súdiac podľa zobrazených nádob predpokladáme, že ide o značne idealizovaný pohľad. Z typologického aspektu, zobrazenie nádob nie je presné a problémy vidíme aj v dokumentovaní polohy uška, tvaru hrdla a v neprehľadnom zobrazení výzdoby. Vychádzajúc z obsahu darovaných predmetov prostredníctvom E. Bolemana sa nazdávame, že jedna zo štyroch ležiacich nádob je totožná s džbánom severopanónskej kultúry s prírastkovým číslom 65/1869.4 (obr. 11: 1). Dokumentovaný spôsob prekrytia nádob je na súdobých sídliskách a nekropolách neznámy a bez analógií. Vieme si však predstaviť aj jednoduchší výklad. Nakoľko sa na sídlisku počas revízií výskumov J. Bátoru (2011, 2013b) odhalilo niekoľko obydlí, resp. ich častí, nazdávame sa, že v tomto prípade išlo o požiarom zničenú chatu. Zaznamenané predmety zrejme patrili do bežnej výbavy keramického riadu, ktoré boli sekundárne prekryté zvalenou stenou vyhoreného obydlia.

Obr. 12. Santovka, miestna časť Malinovec.

Predmety darované Tekovským lekárnickým spolkom v r. 1869 Maďarskému národnému múzeu v Budapešti.

Abb. 12. Santovka, Ortsteil Malinovec.

Vom Tekover Apotheker-Verein im Jahr 1869 geschenkte Gegenstände an das Ungarische Nationalmuseum in Budapest.

Keramikový inventár prezentovaný v našom príspevku reprezentuje východnú skupinu maďarovskej kultúry, ktorá je rozšírená predovšetkým na pravom brehu Ipľa s prítokmi Búr, Krupina, Štiavnička a na dolnom Pohroní s dôležitými lokalitami ako Kamenín, Kamenica nad Hronom, Starý Tekov, Šarovce, Malé Kosihy, Pohronský Ruskov a Vyškovce nad Ipľom. V keramickej náplni ju charakterizuje relatívne značný zásah z okruhu severopanónskej kultúry (Točík 1960, 120; Lichardus/Vladár 1997, 270).

+ Za umožnenie štúdia keramickeho materiálu vo fonde Maďarského národného múzea v Budapešti ďakujeme Ildikó Szatmári. Ďalej ďakujeme všetkým odborným pracovníkom rukopisného oddelenia knižnice Maďarskej akadémie vied, resp. Széchényiho národnej knižnice v Budapešti. Osobitne vďačíme za ochotu a pomoc Zsuzsanne Bakó a Istvánovi Bardoly. Cenné informácie nám k práci poskytla aj Katarína Harmadyová, odborná pracovníčka Múzea mesta Bratislavy. Kresby, ktoré vyhotovil Péter Prohászka, pre tlač upravila Jarmila Maretová.

++ Príspevok vznikol v rámci projektu VEGA 2/0063/13 a SASPRO 0104/01/03.

LITERATÚRA

Bardoly 1988 – I. Bardoly: Rómer Flóris élete. Műemlékvédelem 32, 1988, 223-244.

Báthory 1866 – N. Báthory: Jelentés a Hontmegye Magyarad helységében talált csontok összehasonlító boncztanai vizsgálatáról. Arch. Közl. 6, 1866, 73-75.

Bátora 2011 – J. Bátor: Výsledky výskumu v Santovke. AVANS v r. 2008, Nitra 2011, 33-34.

Bátora 2013a – J. Bátor: Eponymné nálezisko maďarovskej kultúry. In: Santovka v obrazoch. Zost. R. Lenovský/R. Zima. Santovka 2013, 8-11.

Bátora 2013b – J. Bátor: Archeologický výskum v Santovke. AVANS 2009, 2013, 23-24.

Béres/Odler 2011 – J. Béres/M. Odler: Včasnostredoveké sídlisko Kubáňovo II. Štud. Zvesti AÚ SAV 50, 2011, 5-46.

Boleman 1870 – E. Boleman: Archaeologiai levelek VIII. Arch. Ért. 2, 1870, 107-108.

Dušek 1960 – M. Dušek: Patince - Das Gräberfeld der nordpannonischen Kultur.

In: B. Chropovský/M. Dušek/B. Polla: Pohrebiská zo staršej doby bronzovej na Slovensku I / Gräberfelder aus der älteren Bronzezeit in der Slowakei I, Bratislava 1960, 139-296.

- Dušek* 1969 – M. Dušek: Bronzezeitliche Gräberfelder in der Südwestslowakei. Bratislava 1969.
- Furmanek/Veljačik/Vladár* 1991 – V. Furmanek/L.Veljačik/J.Vladár: Slovensko v dobe bronzovej. Bratislava 1991.
- Gilli* 1999 – E. Gilli: I materiali archeologici della raccolta Nyáry del Museo Civico Correr di Venezia. Roma 1999.
- Hampel* 1876 – J. Hampel: A történelem előtti és embertani VIII. nemzetközi congressusnak Budapesten tartott ülései és kirándulásai. Arch. Ért. 10, 1876, 237-255.
- Kiss* 2012 – V. Kiss: Middle Bronze Age Encrusted Pottery in Western Hungary. *Varia Archaeologica Hungarica* XXVII, Budapest 2012.
- Lichardus/Vladár* 1997 – J. Lichardus/J. Vladár: Frühe und mittlere Bronzezeit in der Südwestslowakei. Forschungsbeitrag von Anton Točík (Rückblick und Ausblick). *Slov. Arch.* 45, 1997, 221-352.
- Nevizánsky* 1991 – G. Nevizánsky: Kostrové pohrebisko z doby Avarskej ríše vo Vyškovciach nad Ipľom. In: K problematike osídlenia stredodunajskej oblasti vo včasnóm stredoveku. Nitra 1991, 103-165.
- Novotná/Novotný* 1984 – M. Novotná/B. Novotný: Die Madarovce Kultur. In: N. Tasić: Kulturen der Frühbronzezeit des Karpatenbeckens und Nordbalkans. Beograd 1984, 323-338.
- Ožďáni* 1994 – O. Ožďáni: Detský dvojhrab z doby bronzovej z Malej nad Hronom. *Pamiatky a Múzeá* 43, 1994/4, 32-34.
- Pogány* 2000 – J. V. Pogány: Az örökség hagyományozása. *Könyöki József műemlékfeltérési 1869-1890.* Budapest 2000.
- Prohászka* 2012 – P. Prohászka: A szentgyörgyi (Svätý Jur, Szlovákia) katolikus templom Könyöki József leírása és rajzai tükrében. *Műemlékvédelem* 56, 2012, 338-344.
- Rómer* 1863-1872 – F. Rómer: A magyar tudományos Akadémia Archaeologiai bizottságának naplója. 1863. IX/28 – 1872. VIII/8. (Országos Széchényi Könyvtár (Budapest) *QuartHung* 2326).
- Rómer* 1868a – F. Rómer: Kivonat a m. tudom. Akadémia archaeologiai bizottsága 1869-iki jan. 5-én a n. muzeumban tartott I. rendes ülésének jegyzőkönyvéből. *Arch. Ért.* 1, 1868, 68-72.
- Rómer* 1868b – F. Rómer: Archeológiai mozgalmak III. *Arch. Közl.* 7, 1868, 213-222.
- Rómer* 1869 – F. Rómer: Ujabb leletek. *Arch. Ért.* 1, 1869, 124-126.
- Rómer* 1870 – F. Rómer: Ujabb leletek. *Arch. Ért.* 2, 1870, 16-19.
- Rómer* 1871 – F. Rómer: Kivonat a magy. Tudom. Akadémia archaeologiai bizottsága 1870. nov. 8-dikán a m. n. muzeumban tartott IX. rendes ülésének jegyzőkönyvéből. *Arch. Ért.* 4, 1871, 61-63.
- Točík* 1959 – A. Točík: Parohová a kostená industria maďarovskej kultúry na juhozápadnom Slovensku. *Štud. Zvesti AÚ SAV* 3, 1959, 23-53.
- Točík* 1960 – A. Točík: Juhozápadné Slovensko v staršej a strednej dobe bronzovej. (Kandidátska dizertácia I.) Nitra 1960.
- Točík* 1981 – A. Točík: Malé Kosihy osada zo staršej doby bronzovej. Nitra 1981.
- Točík/Vladár* 1971 – A. Točík/J.Vladár: Prehľad bádania v problematike vývoja Slovenska v dobe bronzovej. *Slov. Arch.* 19, 1971, 305-422.
- Veljačik* 1972 – L. Veljačik: Pohrebisko severopanónskej kultúry v Chľabe. *Slov. Arch.* 20, 1972, 189-222.
- Visegrádi* 1911 – J. Visegrádi: A magyarádi őstelep. *Múzeumi és könyvtári értesítő* 5, 1911, 30-39.

Gabriel Nevizánsky
 Archeologický ústav SAV
 Akademická 2, 949 21 Nitra, Slovensko
 nraunevi@sarba.sk

Péter Prohászka
 Archeologický ústav SAV
 Akademická 2, 949 21 Nitra, Slovensko
 prohaszkapeter@freemail.hu

ZU DEN ANFÄNGEN DER FORSCHUNGSAKTIVITÄTEN AUF DER LOKALITÄT DER MAĐAROVCE-KULTUR IN MAĐAROVCE

GABRIEL NEVIZÁNSKY – PÉTER PROHÁSZKA

Die archäologische Lokalität in Hont, in der ehemaligen Gemeinde Maďarovce (heute Santovka, Ortsteil Malinovec, Bez. Levice), nimmt einen bedeutenden Platz in der Forschung der Urgeschichte des Karpatenbeckens (Abb. 1) ein. Die Ursachen muss man ohne Zweifel darin suchen, dass die archäologischen Ausgrabungen der genannten Lokalität ihren Beginn noch in den 60er Jahren des 19. Jahrhunderts hatten. Im Inventarverzeichnis der Gesellschaft der Sammler von Kuriositäten des Komitats Hont findet man die Angaben, dass schon im Jahr 1839 im lokalen Steinbruch prähistorische Gefäße zum Vorschein gekommen sind, die in der Sammlung der erwähnten Gesellschaft aufbewahrt wurden. Die ersten bisher bekannten Ausgrabungen in Maďarovce binden sich zu den Namen des Apothekers Ede Boleman

und des Barons Jenő Nyáry (Visegrádi 1911, 31) aus Levice. Der Baron Jenő Nyáry kehrte mehrmals auf die Lokalität zurück, um ein reiches Material frei zu legen. Ein Teil der keramischen Funde, bzw. anderer Gegenstände, gelangte in die Sammlung des Nationalmuseums in Budapest, ein anderer Teil sogar nach Italien, konkret in die Museen Correr in Venedig und Pigorini in Rom (Gilli 1999, 34-36, 67-72). Die Bedeutung der Fundstelle dokumentiert auch der Besuch der Teilnehmer des VIII. Internationalen prähistorischen und anthropologischen Kongresses, der im Jahr 1876 in Budapest stattfand. Die Gäste des Kongresses besuchten die Lokalität in Maďarovce am 12. September, wo sie sogar eine kleine Ausgrabung durchgeführt haben (Hampel 1876, 263-264). In den 90er Jahren des 19. Jahrhunderts haben auf der Lokalität noch Elemér Simonyi und später in den Jahren 1906 und 1907 József Visegrádi (1911, 32), den wir auch für die ersten detaillierte Veröffentlichung des Fundmaterials danken können, gegraben.

Die Fundstelle in Maďarovce und das hiesige archäologische Material erweckte das Interesse der Archäologischen Kommission der Ungarischen Akademie der Wissenschaften schon seit der Mitte der 60er Jahre des 19. Jahrhunderts. So zum Beispiel bat die Kommission den Universitätsprofessor Herrn Tivadar Morgó um fachliche Begutachtung der Knochen aus Maďarovce im Jahr 1866 (Rómer 1863-1872, 13, Nr. 45), die auch in der Zeitschrift *Archaeológiai Közlemények* (Báthory 1866) veröffentlicht wurde. In dem Korrespondenzprotokoll der genannten Kommission existieren mehrere Notizen im Zusammenhang mit der Lokalität, bzw. den Funden aus Maďarovce. Es handelt sich vor allem um Briefe von József (Ellenbogen) Könyöki, des Apothekers Ede Boleman und des Apotheker-Vereins des Komitates von Tekov aus Levice (Rómer 1863-1872, 29, 39, 45, 60). Während die Archäologische Kommission Könyöki mit der Verfertigung der Beschreibung der Lokalität in Maďarovce beauftragte (Rómer 1863-1872, 29, Nr. 59 und 65/1867), Ede Boleman und der Apotheker-Verein schenkten Funde aus Maďarovce mittels der Kommission dem Ungarischen Nationalmuseum (Rómer 1863-1872, 39, Nr. 118, 45, Nr. 16 und 60, Nr. 154/1869). Der Gegenstand unseres Beitrages ist die Veröffentlichung des erhaltenen Archivmaterials über Forschungsaktivitäten von J. Könyöki im Jahr 1867 und von E. Boleman in Maďarovce. Außer Schriftstücken publizieren wir hier auch Zeichnungen der genannten zwei Autoren, die bisher für die Fachwelt nicht bekannt waren (Abb. 2 - 9). Weiters veröffentlichen wir bisher nicht publiziertes archäologisches Material aus der genannten Lokalität, das der Tekover Apotheker-Verein aus Levice mittels E. Boleman dem Ungarischen Nationalmuseum im Jahr 1869 schenkte (Abb. 10, 11, 12). Unter den Illustrationsbeilagen besitzt das Aquarell von J. Könyöki eine besondere Aufmerksamkeit, auf dem die Lage der eponymen Lokalität im Jahr 1867 (Abb. 6), bzw. der Situationsplan der Fundstelle (Abb. 2) dargestellt wird. Im weiteren Teil des Beitrages geben wir eine ausführliche antiquarische Analyse der Funde, welche von J. Könyöki und E. Boleman gesammelt und gerettet wurden. Das keramische Material repräsentiert die östliche Gruppe der Maďarovce-Kultur, die vor allem auf dem rechten Ufer der Eipel mit den Zuflüssen Búr, Krupina, Štiavnička und im unteren Grantal mit wichtigen Lokalitäten wie Kamenín, Kamenica nad Hronom, Starý Tekov, Šarovce, Malé Kosihy, Pohronský Ruskov und Vyškovce nad Ipľom, verbreitet ist. Für das keramische Material von Maďarovce ist der beachtliche Einfluss der nordpannonischen Kultur charakteristisch (Točík 1960, 120; Lichardus/Vladár 1997, 270). Die mit Wellenlinien verzierten Scherben zeigen, dass die Fundstelle auch im 8. Jahrhundert n. Chr. besiedelt war (Abb. 5:1, 3).

Übersetzt von Ľuboš Novotný

Slovenské národné múzeum
Archeologické múzeum

Bratislava 2015
ISBN 978-80-8060-350-2

